

**KILIÇKAYA KÖYÜ VE ÇEVRESİNİN (YUSUFELİ-ARTVİN)
HALK İLACI OLARAK KULLANILAN BİTKİLERİNİN BELİRLENMESİ**

Gizem ALKAN

**Yüksek Lisans Tezi
Orman Mühendisliği Anabilim Dalı**

**Danışman
Prof. Dr. Özgür EMİNAĞAOĞLU**

2019

Artvin

**T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORMAN MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI**

**KILIÇKAYA KÖYÜ VE ÇEVRESİNİN (YUSUFELİ-ARTVİN)
HALK İLACI OLARAK KULLANILAN BİTKİLERİNİN BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gizem ALKAN

**Danışman
Prof. Dr. Özgür EMİNAĞAOĞLU**

Artvin 2019

TEZ BEYANNAMESİ

Artvin oruh Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsüne Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kılıçkaya Köyü ve evresinin (Yusufeli-Artvin) Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkilerinin Belirlenmesi” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Prof. Dr. Özgür EMİNAĞAOĞLU’ nun sorumluluğunda tamamladığımı, verileri kendim topladığımı, deneyleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

24/05/2019

Gizem ALKAN

İmza

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORMAN MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI

**KILIÇKAYA KÖYÜ VE ÇEVRESİNİN (YUSUFELİ-ARTVİN) HALK İLACI
OLARAK KULLANILAN BİTKİLERİNİN BELİRLENMESİ**

Gizem ALKAN

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 24/05/2019

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 10/07/2019

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Özgür EMİNAĞAOĞLU

Jüri Üyesi : Dr.Öğr.Üyesi Emrah YÜKSEL

Jüri Üyesi : Prof.Dr.Ramazan ERENLER

ONAY:

Bu Yüksek Lisans Tezi, Artvin Çoruh Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından .../.../..... tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun .../.../..... tarih ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

.../.../.....

.....
Doç. Dr. Hilal TURGUT
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

“Kılıçkaya Köyü ve Çevresinin (Yusufeli-Artvin) Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkilerinin Belirlenmesi” isimli bu çalışma Artvin Çoruh Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Araştırma konusunun belirlenmesinden sonuçlandırılmasına kadar, her aşamada, çalışmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesinde değerli bilgi ve katkılarını esirgemeyen danışmanım, Sayın Hocam Prof. Dr. Özgür EMİNAĞAOĞLU’ na sonsuz şükranlarımı sunarım.

Elde edilen verilerinin analiz edilmesinde ve tezin yazım aşamasında yardımlarını esirgemeyen Dr. Öğretim Üyesi Hayal AKYILDIRIM BEĞEN’ e, arazi ve anket çalışmalarımda bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım Yüksek Orman Mühendisi Güven AKSU’ ya ve çalışmalarım sürecinde maddi manevi desteklerini esirgemeyen aileme teşekkür ederim

“Yüksek lisans tezinde anlatılan bitkilerin kullanılması sonucu oluşacak olumsuz sonuçlardan yazar sorumlu değildir. ”

Bu çalışmada sunulan bilgilerin bilim dünyasına ve ilgilienelere faydalı olması en büyük dileğimdir.

Gizem ALKAN

Artvin – 2019

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
TEZ BEYANNAMESİ	I
ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER	II
ÖZET.....	III
SUMMARY.....	IV
TABLolar DİZİNİ	V
ŞEKİLLER DİZİNİ	VI
1 GİRİŞ.....	1
1.1 Genel Bilgiler	1
1.2 Araştırma Alanının Genel Tanıtımı	3
1.2.1 Coğrafi Konum.....	3
1.2.2 Jeolojik ve Jeomorfolojik Yapı.....	5
1.2.3 Toprak Yapısı.....	5
1.2.4 İklim Özellikleri	5
1.2.5 Nüfus ve Kültür Özellikleri.....	6
2 MATERYAL VE YÖNTEM	9
3 BULGULAR	11
3.1.1 Yerel Halk İle Yapılan Anketlerin Analitik ve İstatistiksel Değerlendirmesi .	11
4 TARTIŞMA VE SONUÇ.....	29
5 ÖNERİLER.....	34
EKLER.....	35
KAYNAKLAR.....	44
ÖZGEÇMİŞ.....	47

ÖZET

KILIÇKAYA KÖYÜ VE ÇEVRESİNİN (YUSUFELİ-ARTVİN) HALK İLACI OLARAK KULLANILAN BİTKİLERİNİN BELİRLENMESİ

Bu çalışma, 2017-2019 yılları arasında Artvin ili Yusufeli İlçesi Kılıçkaya Köyü ve çevresinin halk ilacı olarak kullanılan bitkilerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma alanı Davis grid sistemine göre A8 karesinde bulunup, Holarktik fitocoğrafik bölgenin, Avrupa-Sibirya flora alanının, Öksin kesiminin Kolşik alt kesiminde yer almaktadır.

Yerel halka (35 kişi) uygulanan anketler sonucunda, halk ilacı olarak en fazla kullandıkları tıbbi ve aromatik bitkiler belirlenmiştir. Araştırma alanında, 22 familya, 34 cinse ait 37 taksonun tıbbi ve aromatik amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiştir. Halk ilacı olarak en fazla kullanılan türlerinin Kızılcık (*Cornus mas*), Kara Hurma (*Diospyros lotus*), Muşmula (*Mespilus germanica*), Ahududu (*Rubus idaeus*), Isırgan (*Urtica dioica*), Mısır (*Zea mays*) olduğu saptanmıştır. Halk ilacı olarak kullanılan bitkilerin en fazla ağrı kesici, soğuk algınlığı, enfeksiyon, sindirim sistemi bozukluğu, kadın hastalıkları, kalp ve şeker hastalıkları tedavi amaçlı kullandıkları tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Tıbbi ve Aromatik Bitki, Anket, Halk İlacı, Kılıçkaya, Yusufeli

SUMMARY

THE DETERMINATION OF PLANTS USED AS FOLK MEDICINE IN KILICKAYA VILLAGE AND AROUND (YUSUFELİ-ARTVİN)

This investigation was carried out between 2017 and 2019 in determination of plant used as folk medicine on Kılıçkaya village and its surroundings (Yusufeli- Artvin). The research area under review is in the Colchic povince of the Euro-Siberian floristic area in the Holarctic phytogeographic region and is found in the A8 square according to grid system of Davis. As a result of the study, it was determined that 37 species belonging to 22 families of 34 genera were used for medical and aromatic purposes.

The surveys were made to local people (35 individual) and it was determined the most used medical and aromatic plants as folk drug. They are *Cornus mas*, *Diospyros lotus*, *Mespilus germanica*, *Rubus idaeus*, *Urtica dioica* and *Zea mays*. As a result of local people survey, the plants used as folk medicine were determined as used for treatment of colds, infection, painkiller, digestive system disorder, gynecology, heart and diabetes.

Keywords: Medicinal and Aromatic Plants, Survey, Folk Medicine, Kılıçkaya, Yusufeli

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Yusufeli Meteoroloji İstasyonu 2013-2018 yılları arası iklimsel verileri	6
Tablo 2. Katılımcıların cinsiyet dağılımı	11
Tablo 3. Katılımcıların yaş dağılımı.....	12
Tablo 4. Katılımcıların eğitim durumuna göre dağılımı	13
Tablo 5. Katılımcıların meslek durumuna göre dağılımı	14
Tablo 6. Katılımcılar tarafından tıbbi ve aromatik özelliği olduğu bilinen türler ve bilinme oranları dağılımı.....	15
Tablo 7. Katılımcıların tıbbi ve aromatik bitkileri kullanım amaçlarının dağılımı....	18
Tablo 8. Katılımcıların tıbbi ve aromatik bitkileri kullanım amaçları ve kullanım şekillerine göre dağılımı	20
Tablo 9. Katılımcıların tıbbi ilaç veya tıbbi aromatik bitki kullanımlarına göre dağılımı	23
Tablo 10. Katılımcıların ilaç tedarik durumuna göre dağılımı.....	23
Tablo 11. Katılımcıların tıbbi ve aromatik bitkiler ile ilgili düşünceleri	25
Tablo 12. Tıbbi ve aromatik amacıyla kullanılan bitkiler	27
Tablo 13. Katılımcıların kendilerine ait karışımları	28
Tablo 14. Araştırma alanı ile diğer illerdeki katılımcıların tıbbi ve aromatik bitki türlerini kullanımlarının karşılaştırılması	30

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Araştırma alanının coğrafik durumu	3
Şekil 2. Türkiye'nin fitocoğrafik bölgeler haritası.....	4
Şekil 3. Araştırma alanı.....	4
Şekil 4. Yusufeli sıcaklık (°C), yağış (mm) değerleri grafiği.....	6
Şekil 5. Kılıçkaya 2013-2017 yılları arası nüfus verileri grafiği	7
Şekil 6. Yusufeli 2013-2017 yılları arası nüfus verileri grafiği.....	7
Şekil 7. Anket çalışması	10
Şekil 8. Katılımcıların cinsiyet dağılım grafiği.....	11
Şekil 9. Katılımcıların yaş dağılım grafiği.....	12
Şekil 10. Katılımcıların eğitim durumuna göre dağılım grafiği.....	13
Şekil 11. Katılımcıların meslek durumuna göre dağılım grafiği.....	14
Şekil 12. Katılımcılar tarafından tıbbi ve aromatik özelliği olduğu bilinen türler ve bilinme oranları dağılım grafiği	17
Şekil 13. Katılımcıların tıbbi ve aromatik bitkileri kullanım amaçlarının dağılım grafiği.....	19
Şekil 14. Katılımcıların tıbbi ilaç veya tıbbi aromatik bitki kullanımlarına göre dağılımı grafiği.....	23
Şekil 15. Katılımcıların ilaç tedarik durumuna göre dağılımı grafiği	24

1 GİRİŞ

1.1 Genel Bilgiler

Ülkemiz, Avrupa-Sibirya, İran-Turan ve Akdeniz fitocoğrafik bölgelerinin birleşme noktasında bulunması, jeolojik, jeomorfolojik ve topografik farklılıkların olması, akarsu, göl ve deniz gibi farklı su kaynaklarının bulunması, 5000 metreden fazla yükselti farkının bulunması ve Osyenik, Karasal ve Akdeniz iklimlerinin etkisi altında olması sebebi ile tür zenginliği açısından dünyanın sayılı ülkeleri arasında yer almaktadır (Eminağaoğlu ve Aksu, 2015).

Türkiye, sahip olduğu 9996 bitki türü (11707 takson) ile Dünya'nın en zengin 22. ülkesi iken, Avrupa'da birincidir (Eminağaoğlu, 2015).

Artvin ili, yaklaşık 4000 metrelik yükselti farkına ve çeşitli yaşam ortamlarına sahiptir. Ayrıca üç değişik iklim tipine, jeolojik ve jeomorfolojik farklılıklara, zengin su kaynaklarına sahip olması sebebiyle çok sayıda çeşitli bitki türlerinin yetişebilmesine olanak sağlamıştır (Eminağaoğlu ve ark, 2015).

Artvin ili 137 familya, 761 cinse ait 2727 bitki taksonu ile Türkiye'nin en zengin ilidir. Bu bitki taksonlarından 198'i endemik, 302'si endemik olmayan nadir olmak üzere 500 tanesi risk altındadır (Eminağaoğlu ve ark, 2015).

İnsanoğlu var olduğu günden bu yana tabiatla birlikte tabiatın oluşturduğu düzene uyum sağlayarak yaşamaya gayret göstermiştir. İlişkiler devam ederken bir yandan insanlar zaman ve mekana uyum sağlayarak, hayatın biyolojik seyrini devam ettirmişlerdir. Hayatın olduğu yerde ölümün olması, sağlık ve hastalığının birbirini takip etmesi, sevinçle üzüntünün yarışı insanoğlunu daha çok araştırmalar yapmaya sevk etmiştir (Baydar, 2006).

Tıbbi bitkilerin kullanımı özellikle ilaç olmak üzere, kozmetik, gıda gibi çeşitli sanayi kollarının hammaddesini oluşturmaktadır. Bitki türlerinin iyileştirme amaçlı kullanımı insanlık tarihi kadar eski tarihlere uzanmaktadır (Eminağaoğlu, 2005).

İnsanlar bugün de olduğu gibi binlerce yıl önce beslenme, giyinme, barınma ve tedavi amaçlı doğadaki bitkilerden yararlanmışlardır. İlkçağ insanları bitkilerin çiçek, meyve, tohum, yaprak, sap, kabuk ve kök kısımlarını deneme yanılma yöntemiyle kullanarak faydalarını anlamaya çalışmışlardır. Zamanla bu bitkileri kültüre alarak ticaretini yapmaya başlamışlardır. Böylece bitkiler insanların hem temel besin ve geçim kaynağı, hem de ilk ilaç kaynakları olmuştur (Baydar, 2016).

Avrupa Birliği'ne üye olan ülkelerde bitkisel ürünler kanunen ruhsatlandırıldıktan sonra satılabilmektedir. Fransa, Almanya, İsviçre gibi ülkelerde modern tıp ve alternatif tıp ile birlikte hizmet vermektedir. Doktorların %80'i de bitkisel ilaçları düzenli olarak reçetelerine yazmaktadır (Baydar, 2006).

Yeryüzünde milyonlarca bitki türünün bulunmasına rağmen tedavi amaçlı günümüzde 21.000 civarında bitki kullanılmaktadır. Ülkemizde ise bu sayı 1000 civarındadır. Ülkemiz coğrafyasında bu sayıyı 2000'e çıkarmak mümkündür. Uygun iklim şartlarında ithal edilen bitki türleri yetiştirilirse ilaç sanayinin ihtiyaç duyduğu hammaddenin %80'ine cevap vermek mümkün olacaktır (Baydar, 2006). Ülkemizde yeterli nitelikte ve sayıda odun dışı orman ürünleri işleyen imalathaneler olmadığı için, bu ürünler genellikle Hollanda, Almanya, Danimarka ve İngiltere gibi sanayisi gelişmiş ülkelere ihraç edilmektedir (Eminağaoğlu, 2005).

Günümüzde sentetik ilaçların, yan etkilerinin, bitkisel kökenli ilaçlara göre fazlaşması doğaya yönelimi artırmaktadır. Özellikle tedavi yerlerine uzak, ulaşımı zor olan yerlerde halk ilaçları kullanım oranını artmasına bir diğer sebeptir (Faydaoğlu ve ark, 2011).

Alanda, daha önce Kılıçkaya florasının tespit edilmesi amacıyla yapılan araştırmada 89 familya 335 cinse ilişkin 511 takson tespit edilmiştir. Bu türlerden 35 adeti endemik olmak üzere 98 adeti nadir bitki türü olup endemizm oranı %6,8'dir (Eminağaoğlu ve ark, 2015).

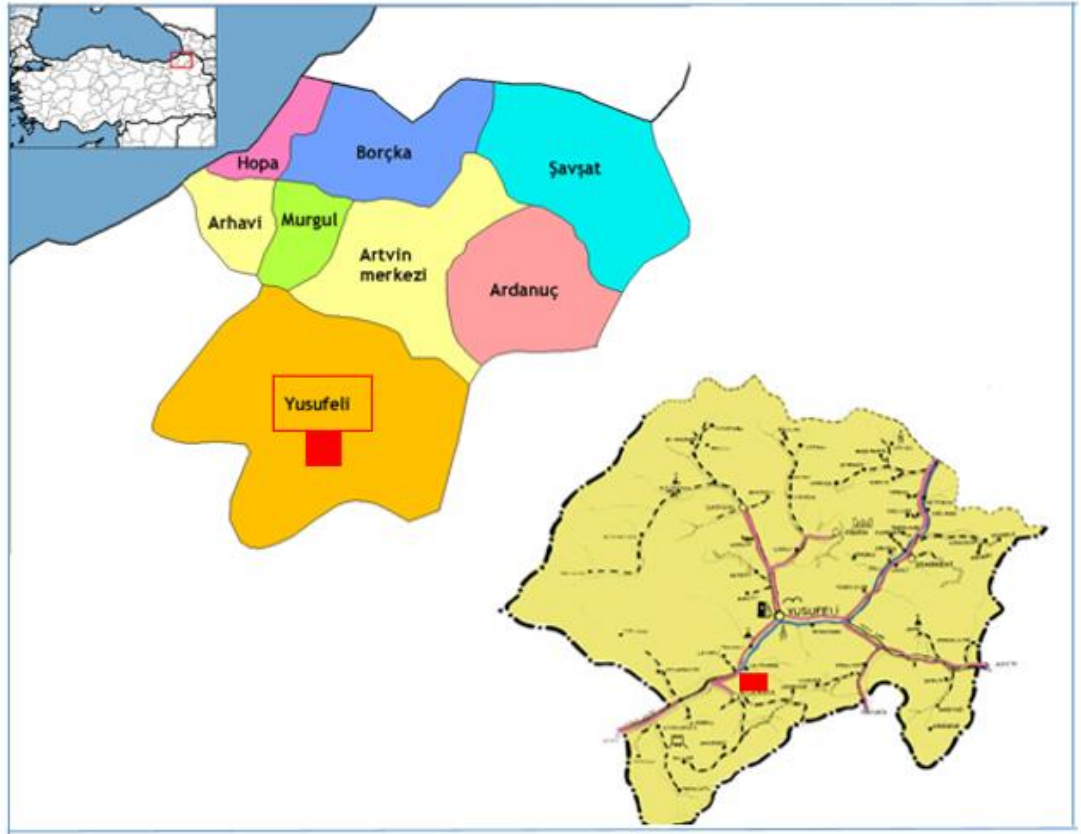
Bu çalışmanın amacı; Kılıçkaya ve çevresinde yaşayan halkın hangi bitkilerden tıbbi ve aromatik ilaç olarak yararlandıklarının ve ayrıca bitkinin hangi kısmından ne şekilde yararlandıklarının tespitidir. Yapılan literatür taramasında, Kılıçkaya yöresinde geleneksel halk ilaçları hakkında yapılmış herhangi bir araştırmaya

rastlanmamıştır. Bu çalışma ile araştırma alanının tanıtılması ve yurdumuzun geleneksel halk ilaçları hakkındaki bilinen bilgilerine yeni katkılar sağlanması hedeflenmiştir.

1.2 Araştırma Alanının Genel Tanıtımı

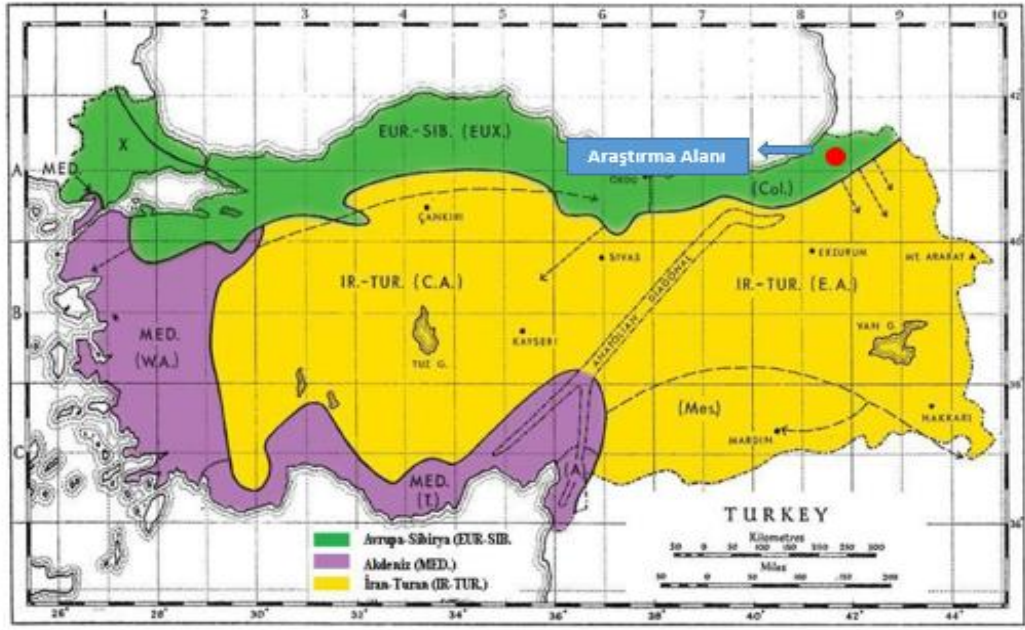
1.2.1 Coğrafi Konum

Araştırma alanı; Artvin ili Yusufeli ilçesinin sınırları içerisinde olup, ilçe merkezine 32 km, il merkezine ise 104 km uzaklıktadır.

Şekil 1. Araştırma alanının coğrafi durumu (URL-1,URL-2)

Araştırma alanı Davis grid sistemine göre A8 karesinde yer almakta olup, Holarktik fitocoğrafik bölgenin Avrupa-Sibirya flora alanının Öksin kesiminin Kolşik alt kesiminde, $40^{\circ} 49' 05''$ - $40^{\circ} 33' 37''$ Kuzey enlemleri ile $41^{\circ} 49' 59''$ - $41^{\circ} 18' 21''$ Doğu boylamları arasında yer almaktadır (Eminağaoğlu ve ark, 2015).

Şekil 2. Türkiye'nin fitocoğrafik bölgeler haritası (URL-3)

Araştırma alanı 520 metre ile 3202 metre yükseltiler arasında bulunup, 2327 kilometrekare yüzölçümüne sahiptir.

Şekil 3. Araştırma alanı

1.2.2. Jeolojik ve Jeomorfolojik Yapı

Alanın jeolojik yapısı genel olarak üst kretase dönemine ait volkanikler ve sedimenter kayalardan oluşmaktadır (URL-4).

1.2.3. Toprak Yapısı

Yöre engebeli topografya yapısına sahip olduğundan örtüsüz çorak alanlar geniş yer kaplamaktadır. Yöreye genel olarak 3 çeşit toprak grubu hakimdir. Yer yer çıplak kayalık alanlar olmakla birlikte ormanlık alanlarda kahverengi orman toprağı, mera alanlarında yüksek dağ çayırı toprağı, Çoruh kıyılarında ise alüvyallı topraklar hakimdir (Anonim, 2009).

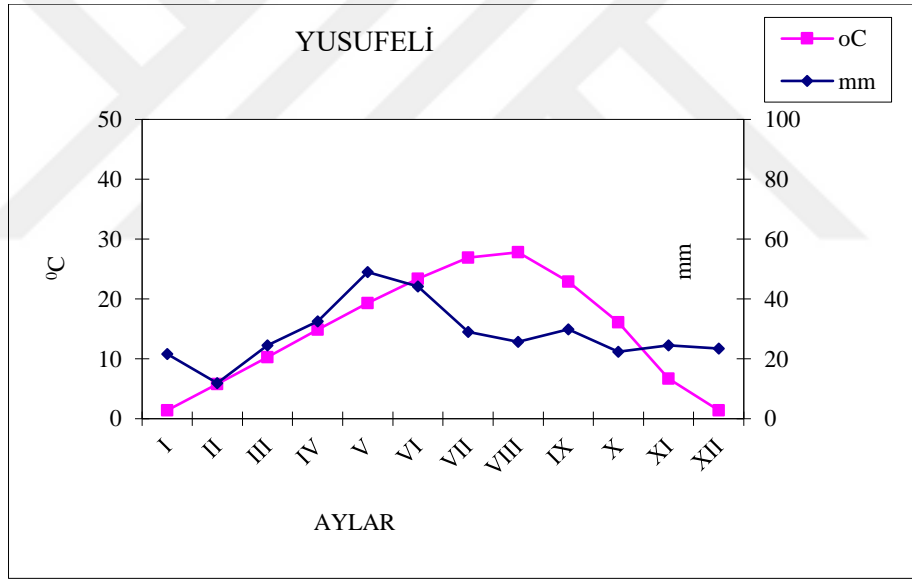
1.2.4. İklim Özellikleri

Yusufeli ilinin iklim özelliklerinin belirlenmesinde Yusufeli Meteoroloji İstasyonunun uzun süreli (2013-2018) gözlem değerleri kullanılmıştır (DMİ, 2018).

Yıllık ortalama sıcaklık 14,7°C, yıllık ortalama yüksek sıcaklık 21,3 °C, yıllık ortalama düşük sıcaklık 9,6 °C'dir. Yılın en sıcak ayı ise 35,7 °C ile ağustos ayı olup, en soğuk ayı -1,2°C ile ocak ayıdır. Yıllık ortalama yağış 338,6 mm olup, yılın en yağışlı ayı 49 mm ile mayıs ayıdır (Tablo 1). Yağış rejimi ilkbahardan yazaya doğru azalmaktadır. En kurak mevsim yaz, en yağışlı mevsim kıştır.

Tablo 1. Yusufeli Meteoroloji İstasyonu 2013-2018 yılları arası iklimsel verileri

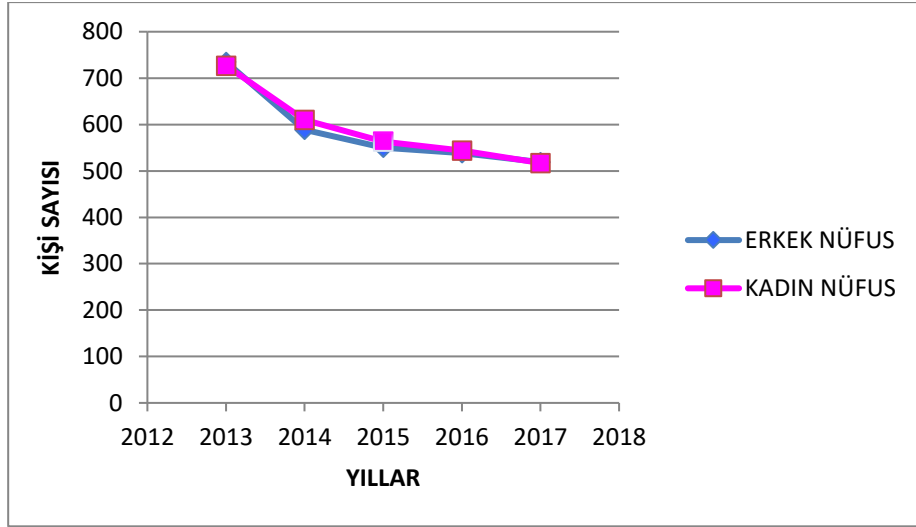
		AYLAR												
Meteorolojik Elemanlar		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Yıllık
Ortalama Yağış (mm)	Toplam	21,6	11,9	24,5	32,5	49	44,2	29	25,7	29,9	22,4	24,5	23,4	338,6
Ortalama Sıcaklık (°C)	Sıcaklık	1,4	5,8	10,3	14,9	19,3	23,4	26,9	27,8	22,9	16,1	6,7	1,4	14,7
Ortalama Max. (°C)	Max. Sıcaklık	5,3	12	16,7	22,3	26,5	32,4	34,6	35,7	30,9	23,1	11,5	5,1	21,3
Ortalama Min. (°C)	Min. Sıcaklık	-1,2	1,3	5,2	8,6	13,5	16,9	20,3	21,3	16,7	10,9	3,5	-1,1	9,6
Max. Sıcaklık (°C)		9,3	18,8	24,3	30,4	33,3	38,5	41,1	41,2	37,8	29,2	15,9	8,7	41,5
Min. Sıcaklık (°C)		-5,5	-4,2	-1,2	2,3	9,3	12,7	13,6	14,5	12	6,1	-0,7	-4,7	-5,5

Şekil 4. Yusufeli sıcaklık (°C), yağış (mm) değerleri grafiği

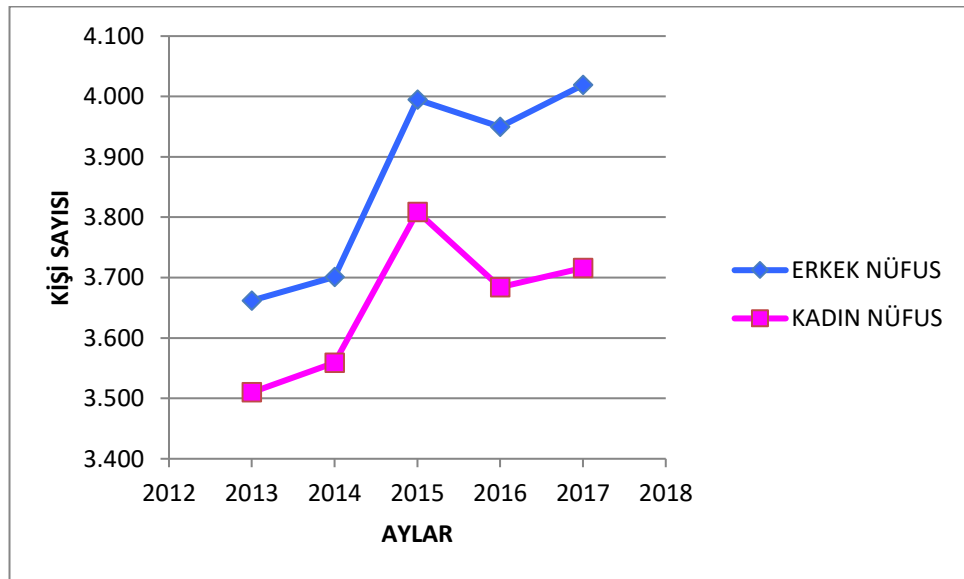
1.2.5. Nüfus ve Kültür Özellikleri

Son nüfus sayımlarına göre 64 köyü bulunan Yusufeli ilçesinin nüfusu en kalabalık olan köyü Kılıçkaya'dır. 2013 yılı nüfus sayımına göre 735'i erkek, 727'si kadın toplamda 1462 nüfusa sahip olan köyün 2017 yılı nüfus sayımında ise 519' u erkek, 517'si kadın toplamda 1036 nüfusu bulunmaktadır (TÜİK, 2018). Bu verilere göre 2013-2017 yılları arasındaki nüfus düşüşü Şekil 5'te gösterilmiştir.

Şekil 5. Kılıçkaya 2013-2017 yılları arası nüfus verileri grafiği

Yusufeli ilçesinin 2013-2017 yılları arasındaki nüfus oranına bakıldığında kadın ve erkek nüfusunun 2015 yılına kadar artış gösterip, 2016 yılında azalma görülmüştür. 2016 yılından sonra ise tekrar artış olduğu görülmektedir (TÜİK, 2018). Bu verilere göre Yusufeli ilçesinin 2013-2017 yılları arasındaki nüfus düşüşü Şekil 6'da gösterilmiştir.

Şekil 6. Yusufeli 2013-2017 yılları arası nüfus verileri grafiği

Kılıçkaya köyünde bir adet sağlık ocağı bulunmaktadır. Bu sağlık ocağında bir hemşire, bir aile hekimi, dört tane 112 görevlisi ve bir adet ambulans bulunmaktadır.

Yörenin bitki örtüsü zengin olması nedeniyle 35 aile arıcılık ticareti yaparak ekonomik gelir elde etmektedir. Bunun dışında tarım ile yetiştirdikleri meyve ve sebzeler kendilerine besin maddesi olup bunlardan hazırladıkları pekmez, şurup, marmelat, küme gibi gıdalar ile ticaretini yaparak ekonomik gelirlerine katkı sağlamaktadırlar.

2 MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın ana materyalini, Kılıçkaya ve çevresinde yayılış gösteren tıbbi ve aromatik özellikteki bitkilerin örnekleri, fotoğrafları ve kullanılan anket belgeleri oluşturmaktadır.

Yöre halkına halk ilacı anket çalışması yapılabilmesi için gerekli olan etik kurul izni alınmıştır. Kılıçkaya köyü ve çevresinde yaşayan insanlara, Mart - Temmuz 2018 tarihleri arasında, türlerin renkli fotoğrafları gösterilerek halk ilacı olarak kullanımlarına ait bilgiler derlenmiştir.

Alanda yapılan bir çalışmada 551 bitki taksonunun yayılış gösterdiği tespit edilmiştir (Eminağaoğlu ve ark, 2015) . Bu türler arasından 103 bitki türünün tıbbi ve aromatik özelliği olduğu belirlenmiştir (Eminağaoğlu ve ark, 2017, Alonsa ve ark, 2017, Andrade, 2009, Aziz, 2017, Carović ve ark, 2016, Ezer ve ark, 2006, Güner ve ark, 2016, Kökçü ve ark, 2015).

Tıbbi ve aromatik özelliği tespit edilen türlerin renkli fotoğrafları köy halkına gösterilerek halk ilacı anketi yapılmıştır. Anket çalışması 35 kişiyle yüz yüze yapılmış olup, yöre halkının sosyo-demografik yapısı, tıbbi aromatik bilgi düzeyi ve tıbbi aromatik türlerin kullanım düzeyi hakkında bilgiler elde edilmiştir.

Şekil 7. Anket çalışmaları

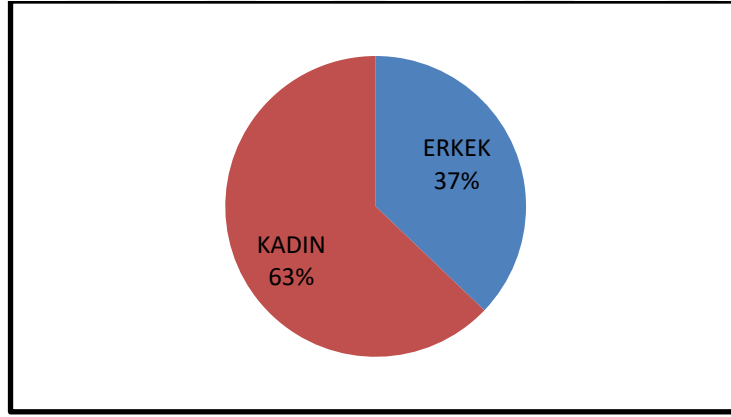
3 BULGULAR

3.1.1 Yerel Halk İle Yapılan Anketlerin Analitik ve İstatistiksel Değerlendirmesi

(Soru-1) Yerel halk anket çalışmalarına katılan toplam 35 katılımcının % 62,8'i (22 kişi) kadın ve % 37,1'i (13 kişi) erkektir. Yapılan anket çalışmasının sonucunda kadın katılımcı sayısının erkek katılımcı sayısından daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2, Şekil 8).

Tablo 2. Katılımcıların cinsiyet dağılımı

Cinsiyet	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kadın	22	%63
Erkek	13	%37
Toplam	35	%100

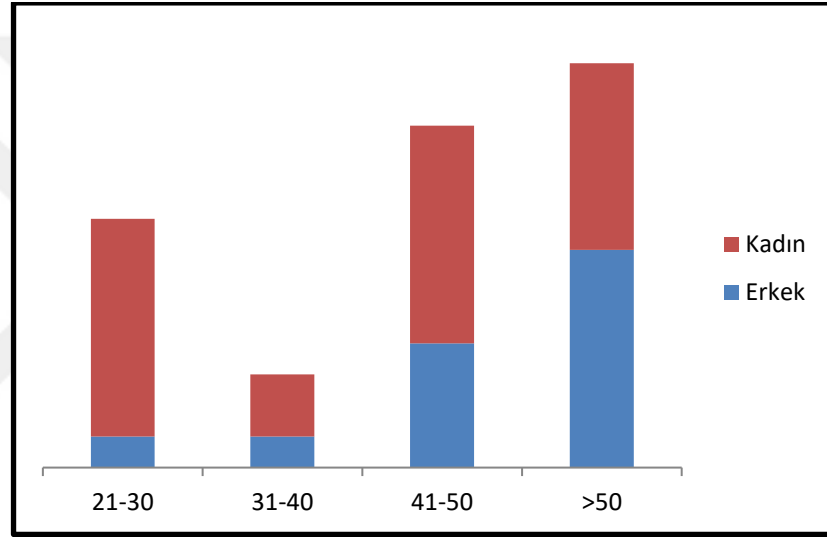

Şekil 8. Katılımcıların cinsiyet dağılımı grafiği (%)

(Soru-2) Toplam 22 kadın katılımcının ağırlıkta olduğu yaş grubu % 31,8 (7 kişi) ile 21-30 ve 41-50 yaş grupları olurken en düşük yaş grubu ise % 9,0 (2 kişi) ile 31-40 yaş grubudur. Toplam 13 erkek katılımcının ise ağırlıkta olduğu yaş grubu % 53,8 (7 kişi) ile 50 yaş üstü grubu olurken en düşük yaş grubu % 7,6 (1 kişi) ile 21-30 ve 31-40 yaş grupları olduğu tespit edilmiştir. Toplam katılımcıların ise % 22,8'i (8 kişi) 21-30, % 8,5'i (3 kişi) 31-40, % 31,43'ü (11 kişi) 41-50, % 37,1'i (13 kişi) ise >50 yaş grubu olduğu tespit edilmiştir (Tablo 3, Şekil 9).

Tablo 3. Katılımcıların yaş dağılımı

Yaş Grupları	Kadın		Erkek		Toplam	
	Kişi	(%)	Kişi	(%)	Kişi	(%)
21-30	7	31,8	1	7,6	8	22,8
31-40	2	9,0	1	7,6	3	8,5
41-50	7	31,8	4	30,7	11	31,43
>50	6	27,2	7	53,8	13	37,1

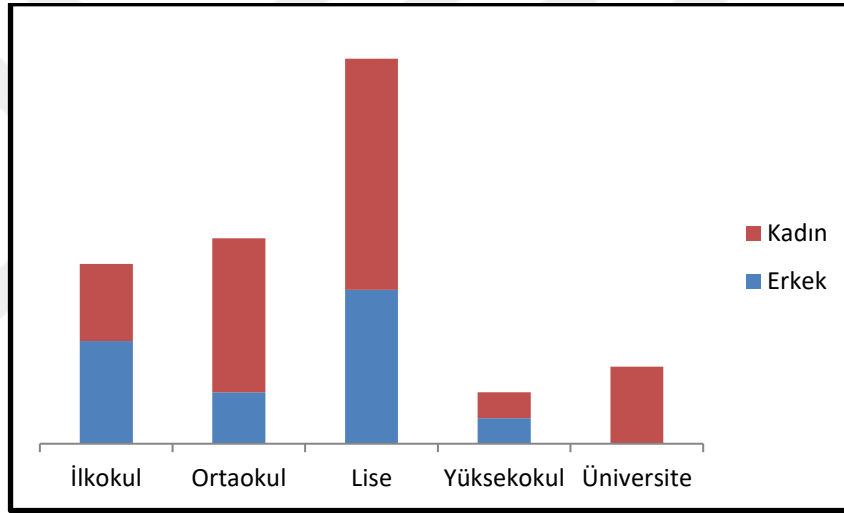

Şekil 9. Katılımcıların yaş dağılım grafiği

(Soru-3) Eğitim durumlarına göre yapılan anket çalışmasına katılan katılımcılardan kadın katılımcıların % 40,9'u (9 kişi) lise, % 27,2'si (6 kişi) ortaokul, % 13,6'sı (3 kişi) ilkokul ve üniversite, % 4,5'i (1 kişi) yüksekokul mezunudur. Erkek katılımcıların % 46,1'i (15 kişi) lise, % 30,7'si (7 kişi) ilkokul, % 15,3'ü ortaokul ve % 7,6'sının (2 kişi) ise yüksekokul mezunu olduğu tespit edilmiştir. Toplam katılımcıların ise % 20'si (7 kişi) ilkokul, % 22,8'i (8 kişi) ortaokul, % 42,8'i (15 kişi) lise, % 5,7'si (2 kişi) yüksekokul ve % 8,5'i (3 kişi) ise üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4, Şekil 10).

Tablo 4. Katılımcıların eğitim durumuna göre dağılımı

Eğitim Durum	Kadın		Erkek		Toplam	
	Kişi	(%)	Kişi	(%)	Kişi	(%)
İlkokul	3	13,6	4	30,7	7	20
Ortaokul	6	27,2	2	15,3	8	22,8
Lise	9	40,9	6	46,1	15	42,8
Yüksekokul	1	4,5	1	7,6	2	5,7
Üniversite	3	13,6	0	0	3	8,5

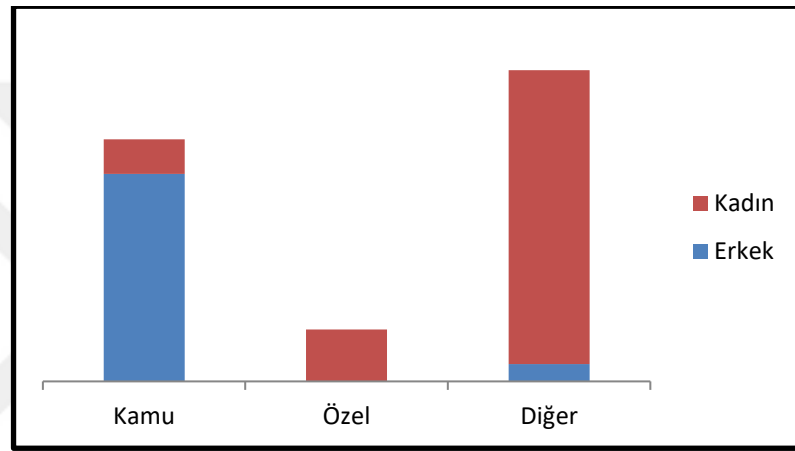

Şekil 10. Katılımcıların eğitim durumuna göre dağılım grafiği

(Soru-4) Meslek gruplarına göre yapılan anket çalışmasına katılan katılımcılardan kadın katılımcıların % 9'u (2 kişi) kamu, % 13,6'sı (3 kişi) özel ve % 77,2'sinin (17 kişi) diğer meslek grubunda olduğu tespit edilmiştir. Erkek katılımcılarının % 92,3'ü (12 kişi) kamu ve % 7,6'sı (1 kişi) ise diğer meslek grubunda olduğu tespit edilmiştir. Toplam katılımcıların ise % 40'ı (14 kişi) kamu, % 8,5'i (3 kişi) özel ve % 51,4'ü ise diğer meslek grubunda olduğu tespit edilmiştir (Tablo 5, Şekil 11).

Tablo 5. Katılımcıların meslek durumuna göre dağılımı

Meslek Grupları	Kadın		Erkek		Toplam	
	Kişi	(%)	Kişi	(%)	Kişi	(%)
Kamu	2	9	12	92,3	14	40
Özel	3	13,6	0	0	3	8,5
Diğer	17	77,2	1	7,6	18	51,4

Şekil 11. Katılımcıların meslek durumuna göre dağılım grafiği

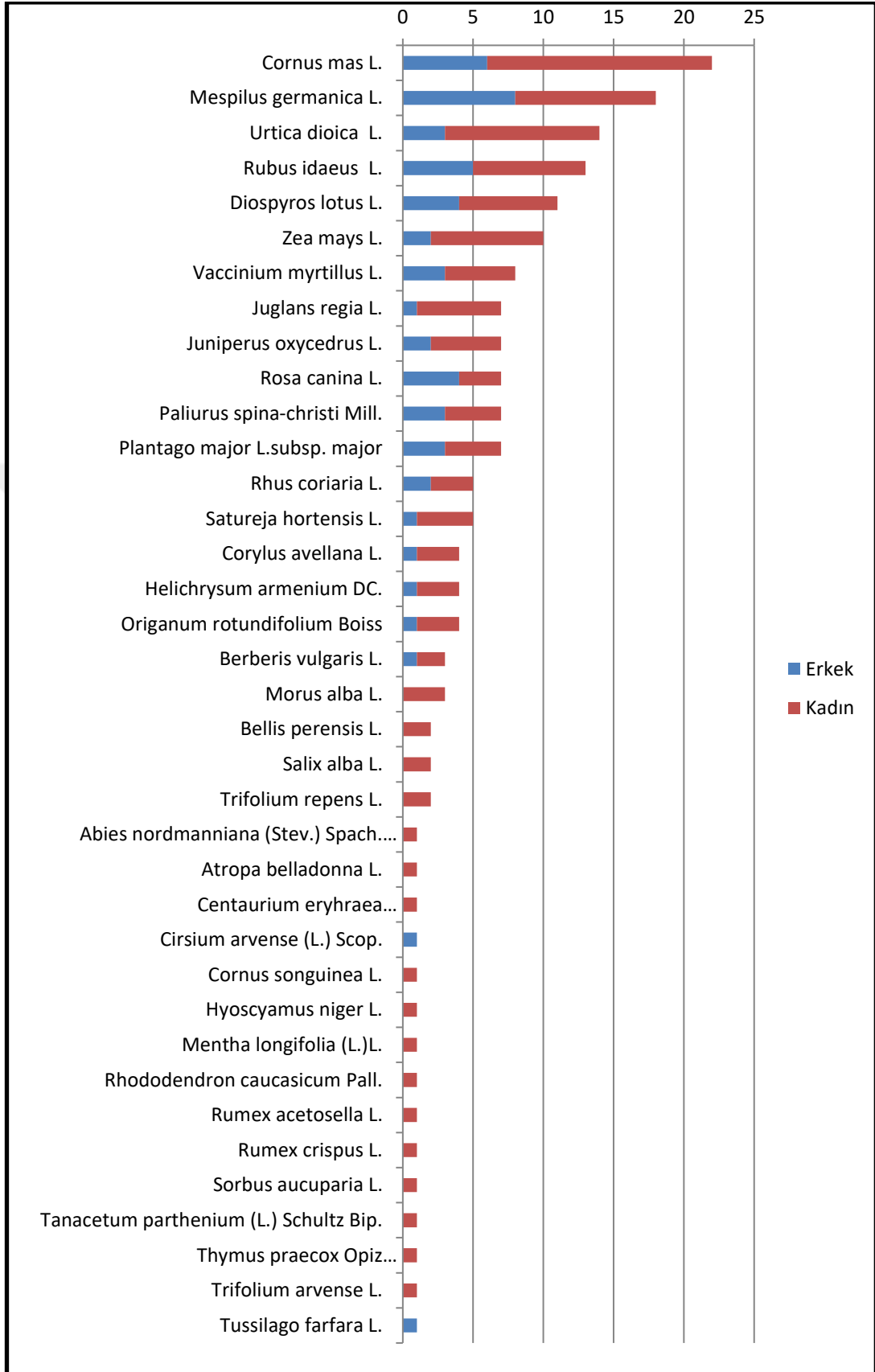
(Soru-5) Yapılan anket çalışmasına katılan katılımcılara yörede bulunan türler görsel olarak gösterildiğinde; 35 katılımcı, tıbbi ve şifa özelliği olan 37 adet tür söylemiştir. Kadın katılımcıların tıbbi olarak en çok kullandıkları % 12,6 *Cornus mas* L., % 8,6 *Urtica dioica* L. ve % 7,8 *Mespilus germanica* L. olurken; en az kullandıkları % 0,7 *Abies nordmanniana* (Stev.) Spach subsp. *nordmanniana*, *Atropa belladonna* L., *Centaurium erythraea* Rafn. subsp. *erythraea*, *Cornus sanguinea* L., *Hyoscyamus niger* L., *Mentha longifolia* (L.) L., *Rhododendron caucasicum* Pall., *Rumex acetosella* L., *Rumex alpinus* L., *Sorbus aucuparia* L., *Tanacetum parthenium* (L.) Schultz Bip., *Thymus praecox* Opiz subsp. *grossheimii* (Ronniger) J alas var. *grossheimii*, *Trifolium arvense* L. türleri olmuştur. Erkek katılımcıların tıbbi olarak en çok kullandıkları % 15 *Mespilus germanica* L., % 11,3 *Cornus mas* L., % 9,4 *Rubus idaeus* L. olurken; en az kullandıkları % 1,8 *Berberis vulgaris* L., *Cirsium arvense* (L.) Scop., *Corylus avellana* L., *Helichrysum armenium* DC. , *Juglans regia* L., *Origanum rotundifolium* Boiss., *Satureja hortensis* L., *Tussilago farfara* L. türleri olmuştur (Tablo 6, Şekil 12).

Tablo 6. Katılımcılar tarafından tıbbi ve aromatik özelliği olduğu bilinen türler ve bilinme oranları dağılımı

Tür Adı	Kadın		Erkek		Toplam	
	Kişi	(%)	Kişi	(%)	Kişi	(%)
<i>Cornus mas</i> L.	16	12,6	6	11,3	22	12,2
<i>Mespilus germanica</i> L.	10	7,8	8	15	18	10
<i>Urtica dioica</i> L.	11	8,6	3	5,6	14	7,8
<i>Rubus idaeus</i> L.	8	6,3	5	9,4	13	7,2
<i>Diospyros lotus</i> L.	7	5,5	4	7,5	11	6,1
<i>Zea mays</i> L.	8	6,3	2	3,7	10	5,5
<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	5	3,9	3	5,6	8	4,4
<i>Juglans regia</i> L.	6	4,7	1	1,8	7	3,9
<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	5	3,9	2	3,7	7	3,9
<i>Rosa canina</i> L.	3	2,3	4	7,5	7	3,9
<i>Paliurus spina-christi</i> Mill.	4	3,1	3	5,6	7	3,9
<i>Plantago major</i> L.subsp. <i>major</i>	4	3,1	3	5,6	6	3,3
<i>Rhus coriaria</i> L.	3	2,3	2	3,7	5	2,7
<i>Satureja hortensis</i> L.	4	3,1	1	1,8	5	2,7
<i>Corylus avellana</i> L.	3	2,3	1	1,8	4	2,2
<i>Helichrysum armenium</i> DC.	3	2,3	1	1,8	4	2,2
<i>Origanum rotundifolium</i> Boiss.	3	2,3	1	1,8	4	2,2
<i>Berberis vulgaris</i> L.	2	1,5	1	1,8	3	1,6
<i>Morus alba</i> L.	3	2,3	0	0	3	1,6
<i>Bellis perennis</i> L.	2	1,5	0	0	2	1,1
<i>Salix alba</i> L.	2	1,5	0	0	2	1,1
<i>Trifolium repens</i> L.	2	1,5	0	0	2	1,1
<i>Abies nordmanniana</i> (Stev.) Spach. subsp. <i>nordmanniana</i>	1	0,7	0	0	1	0,7
<i>Atropa belladonna</i> L.	1	0,7	0	0	1	0,7
<i>Centaurium erythraea</i> Rafn.subsp. <i>erythraea</i>	1	0,7	0	0	1	0,7
<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.	0	0	1	1,8	1	0,5
<i>Cornus sanguinea</i> L.	1	0,7	0	0	1	0,7
<i>Hyoscyamus niger</i> L.	1	0,7	0	0	1	0,7
<i>Mentha longifolia</i> (L.) L.	1	0,7	0	0	1	0,7
<i>Rhododendron caucasicum</i> Pall.	1	0,7	0	0	1	0,7
<i>Rumex acetosella</i> L.	1	0,7	0	0	1	0,7
<i>Rumex alpinus</i> L.	1	0,7	0	0	1	0,7
<i>Sorbus aucuparia</i> L.	1	0,7	0	0	1	0,7
<i>Tanacetum parthenium</i> (L.) Schultz Bip.	1	0,7	0	0	1	0,7

Tablo 6 (Devamı). Katılımcılar tarafından tıbbi ve aromatik özelliği olduğu bilinen türler ve bilinme oranları dağılımı

Tür Adı	Kadın	Erkek	Toplam	Tür Adı	Kadın	Erkek
	Kişi	(%)	Kişi		Kişi	(%)
<i>Thymus praecox</i> Opiz	1	0,7	0	0	1	0,7
subsp. <i>grossheimii</i> (Ronniger) Jalas var. <i>grossheimii</i>						
<i>Trifolium arvense</i> L.	1	0,7	0	0	1	0,7
<i>Tussilago farfara</i> L.	0	0	1	1,8	1	0,5

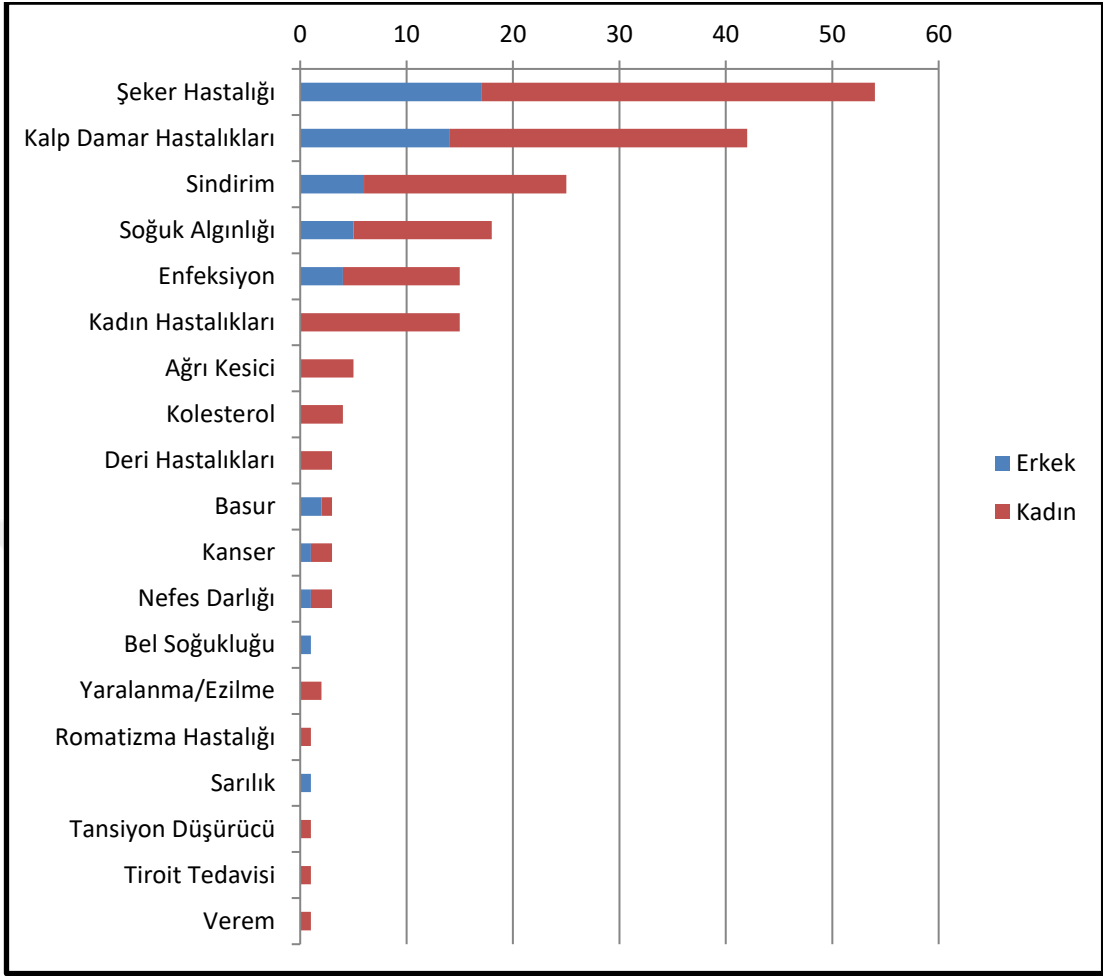

Şekil 12. Katılımcılar tarafından tıbbi ve aromatik özelliği olduğu bilinen türler ve bilinme oranları dağılım grafiği

(Soru-6) Yapılan anket çalışmasına katılan katılımcıların tıbbi ve şifa özelliği olan bitkileri, hastalıklara göre kullanım oranına bakıldığında; kadın ve erkek katılımcıların en fazla şeker hastalığı (% 27,2), kalp damar (% 21,2) ve sindirim hastalıkları (% 12,6) için bitkileri kullandıkları tespit edilmiştir. Kadın ve erkek katılımcıların en az oranla (% 0,5) bel soğukluğu, romatizma ve sarılık hastalıkları için kullandıkları tespit edilmiştir. Kadın katılımcılar en fazla kadın hastalıkları (% 10,2), soğuk algınlığı (% 8,9) ve enfeksiyon (% 7,5) için kullanırlarken; erkek katılımcılar en fazla soğuk algınlığı (% 9,6) ve enfeksiyon (% 7,6) için kullanılmaktadırlar. Kadın katılımcılar bel soğukluğu ve sarılık hastalıkları için tıbbi bitki kullanmazken erkek katılımcıların % 1,9'unun bu hastalıklar için tıbbi bitki kullandığı belirlenmiştir. Kadın katılımcılar ağrı kesici (% 3,4), kolesterol (% 2,7) ve romatizma (% 0,6) için tıbbi bitki kullanırken erkek katılımcıların bu hastalıklar için tıbbi bitki kullanmadığı belirlenmiştir (Tablo 7, Şekil 13).

Tablo 7. Katılımcıların tıbbi ve aromatik bitkileri kullanım amaçlarının dağılımı

Hastalıklar	Kadın		Erkek		Toplam	
	Kişi	(%)	Kişi	(%)	Kişi	(%)
Şeker Hastalığı	37	25,3	17	32,6	54	27,2
Kalp Damar Hastalıkları	28	19,1	14	26,9	42	21,2
Sindirim	19	13,0	6	11,5	25	12,6
Soğuk Algınlığı	13	8,9	5	9,6	18	9,0
Kadın Hastalıkları	15	10,2	0	0,0	15	7,5
Enfeksiyon	11	7,5	4	7,6	15	7,5
Ağrı Kesici	5	3,4	0	0,0	5	2,5
Kolesterol	4	2,7	0	0,0	4	2,0
Deri Hastalıkları	3	2,0	0	0,0	3	1,5
Kanser	2	1,3	1	1,9	3	1,5
Nefes Darlığı	2	1,3	1	1,9	3	1,5
Basur	1	0,6	2	3,8	3	1,5
Yaralanma/Ezilme	2	1,3	0	0,0	2	1,0
Romatizma Hastalığı	1	0,6	0	0,0	1	0,5
Tansiyon Düşürücü	1	0,6	0	0,0	1	0,5
Tiroit Tedavisi	1	0,6	0	0,0	1	0,5
Verem	1	0,6	0	0,0	1	0,5
Bel Soğukluğu	0	0,0	1	1,9	1	0,5
Sarılık	0	0,0	1	1,9	1	0,5

Şekil 13. Katılımcıların tıbbi ve aromatik bitkileri kullanım amaçlarının dağılım grafiği

Anket çalışması sonucu tıbbi ve aromatik türlerden en çok kullanılan *Cornus mas* L., türünün olgunlaşan meyvelerinin taze tüketilmesi kalp ve şeker hastalığının, *Mespilus germanica* L. türünün meyvelerinin taze tüketilmesi kalp, şeker, sindirim ve soğuk algınlığı hastalığının, *Urtica dioica* L. türünün toprak üstü kısmının kaynatılarak tüketilmesi, tohum kısımlarının ise bal ile karıştırılıp tüketilmesi sindirim, enfeksiyon, soğuk algınlığı, kadın hastalıkları, ağrı kesici ve kanser hastalığının, *Rubus idaeus* L. türünün olgunlaşan meyvelerinin tüketilmesi kalp ve şeker hastalığının ve *Diospyros lotus* L. türünün olgunlaşan meyvelerinin tüketilmesi sindirim ile şeker hastalığının tedavisinde kullanıldığı tespit edilmiştir (Tablo 8).

Tablo 8. Katılımcıların tıbbi ve aromatik bitkileri kullanım amaçları ve kullanım şekillerine göre dağılımı

Tür Adı	Yöresel Adı	Bitki Kısım	Hazırlanışı	Tüketim Şekli	Hastalık	Katılımcı No*
<i>Abies nordmanniana</i> (Stev.) Spach subsp. <i>nordmanniana</i>	Soçi	Reçine	Taze	Yenilir	Verem	4
<i>Atropa belladonna</i> L.		Meyve	Taze	Yenilir	Kadın hastalıkları	4
<i>Bellis perennis</i> L.	Papatya	Toprak üstü	Demleme	İçilir	Enfeksiyon	6
<i>Berberis vulgaris</i> L.	Niger	Meyve Yaprak	Anne sütüyle, Taze	Yenilir	Şeker hastalığı	3,7,18
<i>Centaurium erythraea</i> Rafn.subsp. <i>erythraea</i>	Kantaron	Çiçek	Zeytinyağın a katılır	Sürülür	Romatizma	4
<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.	Boğa karnı	Gövde	Taze	Yenilir	Nefes darlığı	19
<i>Cornus mas</i> L.	Kızılçık	Meyve	Taze, Marmelat	Yenilir	Kalp hastalığı, Şeker hastalığı	5,6,7,8,9,11,12,13,14,16,20,21,22,23,24,25,26,27,28,29,30,31
<i>Cornus sanguinea</i> L.	Yabani Kızılçık	Meyve	Taze	Yenilir	Şeker hastalığı	20
<i>Corylus avellana</i> L.	Fındık	Meyve	Taze	Yenilir	Kalp hastalığı	1,6,11,26
<i>Diospyros lotus</i> L.	Hurma, Kara hurma	Meyve	Taze	Yenilir	Sindirim, Şeker hastalığı	1,4,5,7,10,12,13,14,15,17,19
<i>Helichrysum arenarium</i> DC.	Ölmez otu, Altın otu, Sarıçiçek	Çiçek Tüm bitki	Tereyağına katılır, Kaynatma	Sürülür, İçilir, Yıkılır	Sindirim, Sarılık, Enfeksiyon, Yaralanma/Ezilme, Kadın hastalıkları	4,7,18,32
<i>Hyoscyamus niger</i> L.	Banotu	Meyve	Süte katılır	Yenilir	Ağrı kesici	4
<i>Juglans regia</i> L.	Ceviz	Meyve, Meyve zarı	Demleme Taze Çiğ	İçilir, Yenilir	Şeker hastalığı, Kalp hastalığı, Kolesterol, Troid tedavisi	1,2,5,6,9,20
<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	Ardıç	Meyve Kabuk Reçine	Kaynatma	İçilir, Sürülür	Sindirim, Enfeksiyon, Şeker hastalığı, Deri hastalıkları, Tansiyon düşürücü, Soğuk algınlığı	3,4,5,7,25,32,33

Tablo 8 (Devamı). Katılımcıların tıbbi ve aromatik bitkileri kullanım amaçları ve kullanım şekillerine göre dağılımı

Tür Adı	Yöresel Adı	Bitki Kısmı	Hazırlanışı	Tüketim Şekli	Hastalık	Katılımcı No*
<i>Mentha longifolia</i> (L.) L.	Nane	Toprak üstü	Kaynatma	İçilir	Soğuk algınlığı	1
<i>Mespilus germanica</i> L.	Muşmula Kirkat	Meyve	Taze	Yenilir	Şeker hastalığı, Kalp hastalığı, Soğuk algınlığı, Sindirim	1,5,6,7,8,12,14,15,16,20,21,22,23,24,25,30,31,34,35
<i>Morus alba</i> L.	Dut	Meyve, Yaprak	Taze, Kaynatma	Yenilir, İçilir	Sindirim	1,6,20
<i>Origanum rotundifolium</i> Boiss.	Adaçayı	Toprak üstü	Kaynatma	İçilir	Soğuk algınlığı, Enfeksiyon	4,6,7,12,
<i>Paliurus spinachristi</i> Mill.	Karaçalı	Meyve	Kaynatma	İçilir	Enfeksiyon Sindirim	3,4,7,12,15,16,20,
<i>Plantago major</i> L.subsp. <i>major</i>	Sinir otu, Yabani pazu, Su pazısı, Yedi damar otu	Yaprak Tohum, Tüm bitki	Taze, Lapa yapılır, Bala katılır	Yenilir, Sürülür,	Yaralanma Ezilme, Basur	2,4,5,11,18,19
<i>Rhododendron caucasicum</i> Pall.	Kumar	Çiçek	Kaynatma	İçilir	Nefes darlığı	4
<i>Rhus coriaria</i> L.	Sumak	Tohum	Kaynatma, Taze	İçilir, Yenilir	Enfeksiyon Kalp hastalığı, Şeker hastalığı	4,5,7,12,35
<i>Rosa canina</i> L.	Kuşburnu	Meyve	Kaynatma, Marmelat	İçilir, Yenilir	Kalp hastalığı, Şeker hastalığı, Soğuk algınlığı,	7,12,20,21,22,23,24
<i>Rubus idaeus</i> L.	Çöğelek, Ahududu	Meyve	Taze, Marmelat	Yenilir	Kalp hastalığı, Şeker hastalığı,	4,6,7,8,9,12,14,16,21,22,23,24,20
<i>Rumex acetosella</i> L.	Kuzu kulağı	Yaprak	Yemek yapılır	Yenilir	Sindirim	4
<i>Rumex alpinus</i> L.	Evelek	Yaprak	Yemek yapılır	Yenilir	Sindirim	4
<i>Salix alba</i> L.	Söğüt	Yaprak	Kaynatma	İçilir, Yıkamılır	Ağrı kesici	4,5

Tablo 8 (Devamı). Katılımcıların tıbbi ve aromatik bitkileri kullanım amaçları ve kullanım şekillerine göre dağılımı

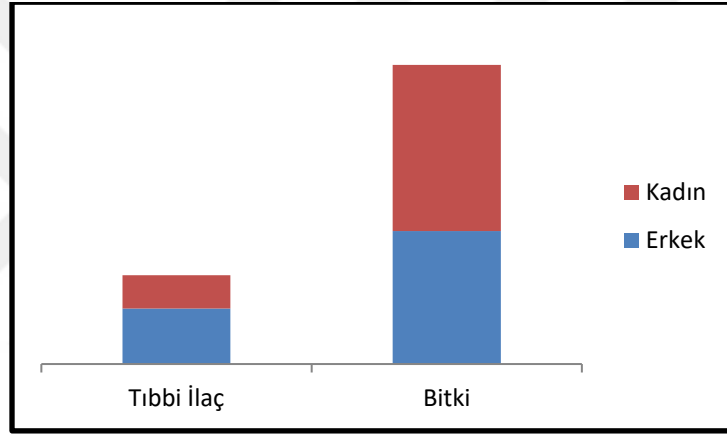
Tür Adı	Yöresel Adı	Bitki Kısmı	Hazırlanışı	Tüketim Şekli	Hastalık	Katılımcı No*
<i>Satureja hortensis</i> L.	Köndar	Toprak üstü kısım	Kaynatma, Taze	Yenilir	Sindirim, Enfeksiyon Soğuk algınlığı	4,5,7,12,14
<i>Sorbus aucuparia</i> L.	Laşut	Meyve	Kaynatma	İçilir	Sindirim	20
<i>Tanacetum parthenium</i> (L.) Schultz Bip.	Papatya	Çiçek	Kaynatma	Buhar	Soğuk algınlığı	3
<i>Thymus praecox</i> Opiz subsp. <i>grossheimii</i> (Ronniger) J alas var. <i>grossheimii</i>	Taş kekik	Toprak üstü kısım	Kaynatma	İçilir	Soğuk algınlığı	1
<i>Trifolium arvense</i> L.	Yonca	Toprak üstü kısım	Kaynatma	İçilir	Nefes darlığı	20
<i>Trifolium repens</i> L.	Yonca, Üç kulak	Toprak üstü kısım	Lapa yapılı	Sürülür	Yaralanma Ezilme	18,20
<i>Tussilago farfara</i> L.	Sarı çiçek	Toprak üstü kısım	Kaynatma	İçilir	Bel soğukluğu	19
<i>Urtica dioica</i> L.	Cincar	Toprak üstü kısım, Tohum	Kaynatma, Yemek yapılı, Bala katılır	Yenilir, İçilir	Sindirim, Enfeksiyon Soğuk algınlığı, Kadın hastalıkları Ağrı kesici, Kanser, Şeker hastalığı	1,2,3,4,5,6,7,8,10,12,13,14,17
<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	Likapa, Ayı üzümü	Meyve	Taze	Yenilir	Şeker hastalığı, Kalp hastalığı	5,7,9,11,12,14,15,16
<i>Zea mays</i> L.	Mısır	Püskül	Kaynatma	İçilir	Kalp hastalığı, Sindirim, Enfeksiyon	1,2,4,5,6,7,8,9,10,11

*: Katılımcıları temsil etmektedir. Katılımcıların listesi Ekler bölümünde verilmiştir.

(Soru-7) Yapılan anket çalışmasına katılan kadın katılımcıların tıbbi ve aromatik bitki kullanımının (% 83,3) tıbbi ilaç kullanımından (% 16,6) daha fazla olduğu, erkek katılımcıların da tıbbi ve aromatik bitki kullanımının (%70,5) tıbbi ilaç kullanımından (%29,4) daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Tablo 9, Şekil 14).

Tablo 9. Katılımcıların tıbbi ilaç veya tıbbi aromatik bitki kullanımına göre dağılımı

Verilen Cevaplar	Kadın		Erkek		Toplam	
	Kişi	(%)	Kişi	(%)	Kişi	(%)
Tıbbi ve Aromatik Bitki	15	83,3	12	70,5	27	77,1
Tıbbi İlaç	3	16,6	5	29,4	8	22,8

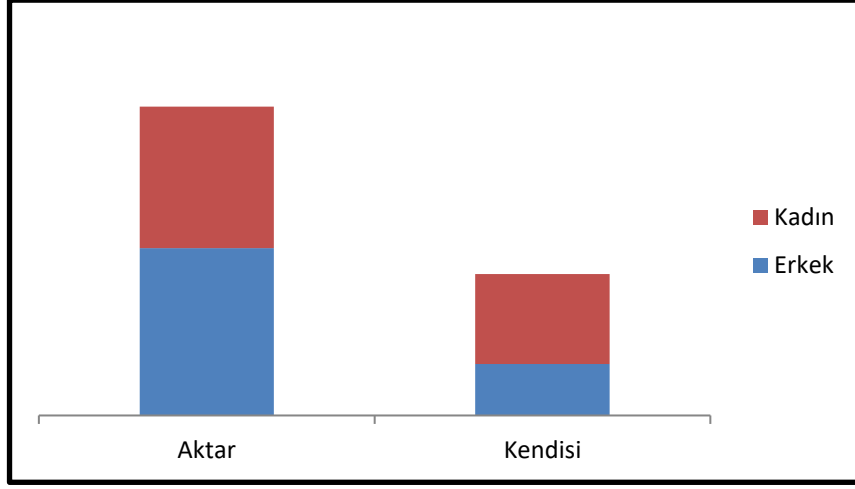

Şekil 14. Katılımcıların tıbbi ilaç veya tıbbi aromatik bitki kullanımına göre dağılım grafiği

(Soru-8) Yapılan anket çalışmasına katılan kadın katılımcıların % 61,1'i (11 kişi) tıbbi ve aromatik bitkiyi aktardan temin ederken, % 38,8'i (7 kişi) ise kendisi temin etmektedir. Erkek katılımcıların % 76,4'ü (13 kişi) tıbbi ve aromatik bitkiyi aktardan temin ederken, % 23,5'i (4 kişi) ise kendisi temin etmektedir (Tablo 10, Şekil 15).

Tablo 10. Katılımcıların ilaç tedarik durumuna göre dağılımı

Verilen Cevaplar	Kadın		Erkek		Toplam	
	Kişi	(%)	Kişi	(%)	Kişi	(%)
Aktar	11	61,1	13	76,4	24	68,5
Kendisi	7	38,8	4	23,5	11	31,4

Şekil 15. Katılımcıların ilaç tedarik durumuna göre dağılım grafiği

(Soru-8) Yapılan anket çalışmasına katılan katılımcıların tıbbi ve aromatik bitkiler ile ilgili düşünce ve tavsiyeleri genel olarak değerlendirildiğinde;

- Bilinçli tüketildiği zaman faydalı olduğu,
- Diğer besinlerle etkileşiminin bilinerek tüketileceği,
- Yapay ve sentetik ilaçlardan daha doğal ve sağlıklı olduğu,
- Tıbbi ilaçların ham maddesini oluşturduğu ve doğadan geldiği için zararının daha az olabileceğinin sonucu ortaya çıkmıştır (Tablo 11).

Tablo 11. Katılımcıların tıbbi ve aromatik bitkiler ile ilgili düşünceleri

Katılımcı No*	Cinsiyet	Yaş Grubu	Eğitim Düzeyi	Meslek Durumu	Tıbbi ve Aromatik Bitkilerle İlgili Düşünceler
1	Kadın	31-40	Lise	Özel	Sürekli ilaç kullanımı bağışıklığı güçlendirdiği için belirli zaman sonra faydası durur.
2	Erkek	>50	Ortaokul	Kamu	Eskiden ilaç az olduğu için hastalıklar da azdı.
3	Kadın	21-30	Lise	Diğer	Kullanımını bildiğimiz sürece bitkiler çok faydalıdır.
4	Kadın	>50	Lise	Kamu	İlacın ham maddesi bitki olduğu için daha faydalı olduğunu düşünüyorum.
5	Kadın	>50	İlkokul	Diğer	Eskiden gelen kültürdür.
6	Kadın	21-30	Üniversite	Diğer	Bitkilerin gücüne inanyorum.
7	Erkek	41-50	İlkokul	Kamu	Doğallıktan uzaklaştığımız için hastalıklar artmaktadır.
8	Kadın	41-50	Ortaokul	Diğer	Doğal olduğu için daha faydalı olduğunu düşünüyorum.
9	Kadın	41-50	Ortaokul	Diğer	Faydalıdır çünkü geçmişten günümüze kadar gelmiştir.
10	Kadın	21-30	Üniversite	Diğer	Günümüzde de bitkilerden kendi ilacımızı yaparak tedavi olabiliriz.
11	Kadın	41-50	Lise	Özel	Şifa olduğunu düşünüyorum
12	Kadın	>50	Ortaokul	Diğer	Eskiden bitkisel tedaviler daha çok olduğu için daha az hastalık vardı.
13	Kadın	21-30	Lise	Özel	İlaç kullanmak kolaydır.
14	Kadın	>50	Ortaokul	Diğer	En güzeli doğal olanıdır.
15	Erkek	41-50	Ortaokul	Kamu	Zararı da faydası kadar bilinip tüketilmelidir.

Tablo 11 (Devam). Katılımcıların tıbbi ve aromatik bitkiler ile ilgili düşünceleri

Katılımcı No*	Cinsiyet	Yaş Grubu	Eğitim Düzeyi	Meslek Durumu	Tıbbi ve Aromatik Bitkilerle İlgili Düşünceler
16	Erkek	21-30	Lise	Kamu	İlacı araştırma yapmadan tüketmek hastalar için kolay oluyor.
17	Erkek	>50	Yüksekokul	Kamu	En sağlıklıları bitkilerdir.
18	Kadın	>50	Lise	Kamu	Doğal olan daha faydalıdır.
19	Erkek	>50	İlkokul	Diğer	Çok faydalıdırlar.
20	Kadın	41-50	Ortaokul	Diğer	Kullanımını bildiğimiz sürece bitkilerden faydalanmalıyız.
21	Erkek	41-50	Lise	Kamu	Yan etkileri bilinerek kullanılmalıdır.
22	Erkek	31-40	İlkokul	Kamu	Etkisi geç olur, sabırla kullanılmalıdır.
23	Erkek	>50	Lise	Kamu	Doğal olduğu için kullanıyorum
24	Kadın	41-50	Lise	Diğer	Bitkilerin yararını daha çok araştırıp öğrenmeliyiz.
25	Kadın	41-50	Ortaokul	Diğer	Doğal olan bitkilerin kullanımını daha yararlıdır.
26	Erkek	>50	Lise	Kamu	Çok faydalıdırlar.
27	Kadın	31-40	Lise	Diğer	Bitkilerin etkileşimlerini bilemeyeceğimiz için ilaç en güvenlisidir.
28	Kadın	41-50	İlkokul	Diğer	İlaçlar arttığı için hastalıklar da arttı.
29	Kadın	21-30	Üniversite	Diğer	Bitkilerin faydalarını daha çok kitleye ulaştırmak için reklamlar yapılmalıdır.
30	Kadın	21-30	Yüksekokul	Diğer	Doğanın gücüne inanıyorum.
31	Kadın	21-30	Lise	Diğer	Yan etkileri bilinip kullanılmalıdır.
32	Kadın	>50	İlkokul	Diğer	İlaçlar da bitkilerden yapılmaktadır.
33	Erkek	>50	İlkokul	Kamu	Kullanıyorum.
34	Erkek	41-50	Lise	Kamu	Çoğu bitkiyi bildiğimiz halde kullanmamaktayız.
35	Erkek	>50	Lise	Kamu	Her hastalığın tedavisi bitkilerde vardır.

Anket çalışmasına katılan katılımcılardan tıbbi ve şifa özelliği tespit edilen 22 familya 34 cins 37 taksona ait familya, tür ve Türkçe adı Tablo 12’de ifade edilmiştir.

Tablo 12. Tıbbi ve aromatik amacıyla kullanılan bitkiler

No	Familya	Tür Adı	Türkçe Adı
1	CUPRESSACEAE	<i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>oxycedrus</i>	Katran ardıcı
2	PINACEAE	<i>Abies nordmanniana</i> (Stev.) Spach subsp. <i>nordmanniana</i>	Kafkas göknarı
3	ANACARDIACEAE	<i>Rhus coriaria</i> L.	Sumak
4	ASTERACEAE	<i>Bellis perennis</i> L.	Koyungözü
5	ASTERACEAE	<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.	Köy göçüren
6	ASTERACEAE	<i>Helichrysum arenarium</i> DC.	Altın otu
7	ASTERACEAE	<i>Tanacetum parthenium</i> (L.) Schultz Bip.	Beyaz papatya
8	ASTERACEAE	<i>Tussilago farfara</i> L.	Öksürük otu
9	BERBERIDACEAE	<i>Berberis vulgaris</i> L.	Kızıl karamuk
10	BETULACEAE	<i>Corylus avellana</i> L.	Fındık
11	CORNACEAE	<i>Cornus mas</i> L.	Kızılçık
12	CORNACEAE	<i>Cornus sanguinea</i> L.	Demircik
13	EBENACEAE	<i>Diospyros lotus</i> L.	Kara hurma
14	ERICACEAE	<i>Rhododendron caucasicum</i> Pall.	Dağ kumarı
15	ERICACEAE	<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	Ayı üzümü
16	FABACEAE	<i>Trifolium arvense</i> L.	Tavşanayağı
17	FABACEAE	<i>Trifolium repens</i> L.	Ak üçgül
18	GENTIANACEAE	<i>Centaurium erythraea</i> Rafn.subsp. <i>erythraea</i>	Kırmızı kantaron
19	JUGLANDACEAE	<i>Juglans regia</i> L	Ceviz
20	LAMIACEAE	<i>Mentha longifolia</i> (L.) L.	Dere nanesi
21	LAMIACEAE	<i>Origanum rotundifolium</i> Boiss	Yuvarlak mercan
22	LAMIACEAE	<i>Satureja hortensis</i> L.	Çibriska
23	LAMIACEAE	<i>Thymus praecox</i> Opiz subsp. <i>grossheimii</i> (Ronniger) Jalas var. <i>grossheimii</i>	Yayla kekiği
24	MORACEAE	<i>Morus alba</i> L.	Dut
25	PLANTAGINACEAE	<i>Plantago major</i> L.subsp. <i>major</i>	Sinirotu
26	POACEAE	<i>Zea mays</i> L.	Mısır
27	POLYGONACEAE	<i>Rumex acetocella</i> L.	Kuzukulağı
28	POLYGONACEAE	<i>Rumex alpinus</i> L.	Labada
29	RHAMNACEAE	<i>Paliurus spina-christi</i> Mill.	Karaçalı
30	ROSACEAE	<i>Mespilus germanica</i> L.	Muşmula

Tablo 12 (Devam). Tıbbi ve aromatik amacıyla kullanılan bitkiler

No	Familya	Tür Adı	Türkçe Adı
31	ROSACEAE	<i>Rosa canina</i> L.	Kuşburnu
32	ROSACEAE	<i>Rubus ideaus</i> L.	Ahududu
33	ROSACEAE	<i>Sorbus aucuparia</i> L.	Kuş üvezi
34	SALICACEAE	<i>Salix alba</i> L.	Aksöğüt
35	SOLANACEAE	<i>Atropa belladonna</i> L.	Güzelavratotu
36	SOLANACEAE	<i>Hyoscyamus niger</i> L.	Banotu
37	URTICACEAE	<i>Urtica dioica</i> L.	Isırgan

Yapılan anket çalışmasına katılan bazı katılımcılardan belirli hastalıkların tedavisi için kullanılan kendilerine ait karışımlar olduğu tespit edilmiştir. Bebeklerde görülen sarılık hastalığı tedavisinde *Berberis vulgaris* L. taksonundan elde edilen karışım, deri hastalıkları tedavisinde ise *Juniperus oxycedrus* L. subsp. *oxycedrus* taksonundan elde edilen karışım kullanılmaktadır (Tablo 13).

Tablo 13. Katılımcıların kendilerine ait karışımları

Cinsiyet	Yaş Grupları	Eğitim Durumu	Meslek Grupları	Katılımcıların Kendilerine Ait Karışımları
Kadın	>50	Lise	Kamu	<i>Berberis vulgaris</i> L. <u>Hangi rahatsızlık için kullanıldığı:</u> Bebeklerde görülen sarılık hastalığı Bitki kökü kaynatılarak yarım çay bardağı kadar, birkaç gün anne sütü ile birlikte içirilir.
Kadın	>50	İlkokul	Diğer	<i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>oxycedrus</i> <u>Hangi rahatsızlık için kullanıldığı:</u> Deri hastalıkları Bitki kabukları küpe doldurularak, küpün alt kısmına bir kap yerleştirilir. Küpün üzerinde ateş yakarak kabuklardaki reçinelerin eriyip kapta birikmesi sağlanır. Eriyen bu reçineler ciltte oluşan egzama gibi yaraların üzerine sürülerek tedavi yapılır.

4 TARTIŞMA VE SONUÇ

Artvin ili Yusufeli ilçesinin Kılıçkaya köyü ve çevresinde halk ilacı olarak kullanılan bitkilerin belirlenmesi için yöre halkına anket çalışması uygulanmıştır. 35 kişiye uygulanan Yerel Halk Anketi sonucunda 22 familya 34 cinse ait 37 taksonun halk ilacı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yapılan yerel halk anket çalışmasında katılımcıların % 63'ü kadın, % 37'si erkek olup % 40'ı kamu, % 8,5'i özel ve % 51,4'ü diğer meslek gruplarına sahip olduğu belirlenmiştir.

Yapılan anket çalışmasına katılan katılımcıların % 68,5'i tıbbi ve aromatik bitkiyi aktardan temin ederken, % 31,4'ü kendisi hazırlamaktadır. Hastalık durumunda katılımcıların % 77,1'inin tıbbi ve aromatik bitki kullandığı, % 22,8'inin ise tıbbi ilaç kullandığı belirlenmiştir. Tıbbi ve aromatik bitki kullanımında kadın katılımcıların (% 83,3), erkek katılımcılara (%70,5) oranla daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Bu araştırma sonucunda katılımcıların en fazla kullandığı tıbbi ve şifa özelliği olan bitkiler % 12,2 ile kızılçık, % 10 ile muşmula, % 7,8 ile ısırgan, % 7,2 ile ahududu, % 6,1 ile kara hurma ve % 5,5 ile mısır olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışma ve diğer illerde yapılan araştırma sonuçlarına göre tespit edilen tıbbi ve şifa özelliği olan bitki türlerinin hangi hastalıkların tedavisinde kullanıldığı Tablo 14'te karşılaştırılmıştır. Halk ilacı olarak kullanılan türler arasında “*Abies nordmanniana*, *Atropa belladonna*, *Bellis perennis*, *Berberis vulgaris*, *Centaurium erythraea*, *Cirsium arvense*, *Cornus mas*, *Cornus sanguinea*, *Corylus avellana*, *Diospyros lotus*, *Helichrysum arenarium*, *Mentha longifolia*, *Origanum rotundifolium*, *Paliurus spina-christi*, *Rhododendron caucasicum*, *Satureja hortensis*, *Sorbus aucuparia*, *Thymus praecox*, *Trifolium arvense*, *Trifolium repens*” türleri Kılıçkaya ve çevresinde kullanılırken, diğer çalışmalarda kullanılmamıştır.

Yapılan yerel halk anket çalışmasına göre *Abies nordmanniana* verem tedavisinde *Juniperus oxycedrus* sindirim, enfeksiyon, şeker hastalığı, deri hastalığı, tansiyon düşürücü, soğuk algınlığı tedavisinde *Rumex alpinus* sindirim, *Paliurus spina-christi* enfeksiyon ve sindirim tedavisinde kullanılmıştır. Borçka'da yapılan bir çalışmada

Abies nordmanniana balgam söktürücü ve kabız tedavisinde, *Juniperus oxycedrus* deri tedavisinde, *Paliurus spina-christi* idrar artırıcı, taş düşürücü ve kabızlık tedavisinde, *Rumex alpinus* ise sebze olarak tüketildiği belirlenmiştir (Eminağaoğlu, 2012).

Tablo 14. Araştırma alanı ile diğer illerdeki katılımcıların tıbbi ve aromatik bitki türlerini kullanımlarının karşılaştırılması

Tür Adı	Kılıçkaya (Artvin)	Antakya (Hatay) (Güzelşemme, 2014)	Dereli (Giresun) (Arslan, 2005)	Yalvaç (Isparta) (Diker, 2016)	Kağışehri (Yozgat) (Han, 2012)
<i>Abies nordmanniana</i> (Stev.) Spach subsp. <i>nordmanniana</i>	Verem	-	-	-	-
<i>Atropa belladonna</i> L.	Kadın hastalıkları	-	-	-	-
<i>Bellis perennis</i> L.	Enfeksiyon	-	-	-	-
<i>Berberis vulgaris</i> L.	Şeker hastalığı	-	-	-	-
<i>Centaureum erythraea</i> Rafn.subsp. <i>erythraea</i>	Romatizma	-	-	-	-
<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.	Nefes darlığı	-	-	-	-
<i>Cornus mas</i> L.	Kalp hastalığı Şeker hastalığı	-	-	-	-
<i>Cornus sanguinea</i> L.	Şeker hastalığı	-	-	-	-
<i>Corylus avellana</i> L.	Kalp hastalığı	-	-	-	-
<i>Diospyros lotus</i> L.	Sindirim Şeker hastalığı	-	-	-	-
<i>Helichrysum arenarium</i> DC.	Sindirim Sarılık Enfeksiyon Yaralanma Kadın hastalıkları	-	-	-	-
<i>Hyoscyamus niger</i> L.	Ağrı kesici	-	Göz kaşıntısı giderir	-	Ağrı kesici
<i>Juglans regia</i> L.	Şeker hastalığı Kalp hastalığı Kolesterol Troid tedavisi	Şeker hastalığı	-	-	Romatizma
<i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>oxycedrus</i>	Sindirim Enfeksiyon Şeker hastalığı Deri hastalığı Tansiyon düşürücü Soğuk algınlığı	Enfeksiyon	-	Şeker hastalığı Böbrek taşı Hemoroit Soğuk algınlığı	Mide ağrısı

Tablo 14 (Devam). Araştırma alanı ile diğer illerdeki katılımcıların tıbbi ve aromatik bitki türlerini kullanımlarının karşılaştırılması

Tür Adı	Kılıçkaya (Artvin)	Antakya (Hatay) (Güzelşemme, 2014)	Dereli (Giresun) (Arslan, 2005)	Yalvaç (Isparta) (Diker, 2016)	Kadışehir (Yozgat) (Han, 2012)
<i>Mentha longifolia</i> (L.) L.	Soğuk algınlığı	-	-	-	-
<i>Mespilus germanica</i> L.	Şeker hastalığı Kalp hastalığı Soğuk algınlığı Sindirim	-	İshal Bağırsak kurt düşürücü Nefes darlığı Kalp-damar hastalıkları	-	-
<i>Morus alba</i> L.	Sindirim	İdrar söktürücü Bağırsak kurtları düşürür	Öksürük Karaciğer hastalığı	-	-
<i>Origanum rotundifolium</i> Boiss.	Soğuk algınlığı Enfeksiyon	-	-	-	-
<i>Paliurus spina-christi</i> Mill.	Enfeksiyon Sindirim	-	-	-	-
<i>Plantago major</i> L.subsp. <i>major</i>	Yaralanma Ezilme Sindirim	Yara ve apse tedavisi	Deri hastalıkları İltihaplı idrar yolu enfeksiyonu Yara tedavisi	Apse tedavisi Bronşit Şeker hastalığı Kanser	Yaralanma Ezilme
<i>Rhododendron caucasicum</i> Pall.	Nefes darlığı	-	-	-	-
<i>Rhus coriaria</i> L.	Enfeksiyon Kalp hastalığı Şeker hastalığı	Hayvanlarda şap tedavisi	-	-	-
<i>Rosa canina</i> L.	Kalp hastalığı Şeker hastalığı Soğuk algınlığı	Soğuk algınlığı	Hemoroit Mide rahatsızlığı Kabızlık	Kalp hastalığı Şeker hastalığı Soğuk algınlığı	Astım, Öksürük, Soğuk algınlığı

Tablo 14 (Devam). Araştırma alanı ile diğer illerdeki katılımcıların tıbbi ve aromatik bitki türlerini kullanımlarının karşılaştırılması

Tür Adı	Kılıçkaya (Artvin)	Antakya (Hatay) (Güzelşemme, 2014)	Dereli (Giresun) (Arslan, 2005)	Yalvaç (Isparta) (Diker, 2016)	Kadışehir (Yozgat) (Han, 2012)
<i>Rubus idaeus</i> L.	Kalp hastalığı Şeker hastalığı	-	Kan şekeri düşürücü Kolesterol düşürücü Prostat tedavisi İdrar yolu enfeksiyonu	-	-
<i>Rumex acetosella</i> L.	Sindirim	-	Sindirim	-	-
<i>Rumex alpinus</i> L.	Sindirim	Gıda	-	-	Kabızlık, Bademcik
<i>Salix alba</i> L.	Ağrı kesici	Romatizma	Kepeğe karşı Kan şekeri düşürücü	-	Ağrı kesici
<i>Satureja hortensis</i> L.	Sindirim Enfeksiyon Soğuk algınlığı	-	-	-	-
<i>Sorbus aucuparia</i> L.	Sindirim	-	-	-	-
<i>Tanacetum parthenium</i> (L.) Schultz Bip.	Soğuk algınlığı	-	Migren Ateş düşürücü Mide ağrısı	-	-
<i>Thymus praecox</i> Opiz subsp. <i>grossheimii</i> (Ronniger) J alas var. <i>grossheimii</i>	Soğuk algınlığı	-	-	-	-
<i>Trifolium arvense</i> L.	Nefes darlığı	-	-	-	-
<i>Trifolium repens</i> L.	Yaralanma Ezilme	-	-	-	-
<i>Tussilago farfara</i> L.	Bel soğukluğu	-	Öksürük kesici Balgam söktürücü Bronşit Astım	-	-

Tablo 14 (Devam). Araştırma alanı ile diğer illerdeki katılımcıların tıbbi ve aromatik bitki türlerini kullanımlarının karşılaştırılması

Tür Adı	Kılıçkaya (Artvin)	Antakya (Hatay) (Güzelşemme, 2014)	Dereli (Giresun) (Arslan, 2005)	Yalvaç (Isparta) (Diker, 2016)	Kadışehir (Yozgat) (Han, 2012)
<i>Urtica dioica</i> L.	Sindirim Enfeksiyon Soğuk algınlığı Kadın hastalıkları Ağrı kesici Kanser Şeker hastalığı	Romatizma Hemoroit Kanser Ağrı kesici	İdrar söktürücü Kan şekeri düşürücü Kanser İltihaplı böbrek hastalığı Romatizma Hemoroit Prostat Saç dökülmesi	Romatiz ma Kanser Sindirim İltihap	Nefes darlığı, Yara/Çıban
<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	Şeker hastalığı Kalp hastalığı	Reflü Kollesterol	-	-	-
<i>Zea mays</i> L.	Kalp hastalığı Sindirim Enfeksiyon	Sindirim İdrar söktürücü	-	İdrar söktürücü	İdrar söktürücü

5 ÖNERİLER

Kılıçkaya köyü ve çevresinin halk ilacı olarak kullanılan bitkilerinin belirlenmesi için yöre halkı ile yapılan anket çalışması sonucunda elde edilen bilgiler ile birlikte ekonomik değer taşıyan tıbbi ve aromatik bitkilerin daha verimli kullanımı, ticaretinin belirli standartlara ulaştırılması ve ülke ekonomisine katkısının daha da artırılması için öneriler geliştirilmiştir.

Ülkemizin bazı yörelerinde belirli tıbbi ve aromatik bitkiler doğadan toplanmakta, belirli ölçüde de tarımı yapılmaktadır. Ancak bunlara ait düzenli veri bulunmadığından arz-talep ilişkisi önemsizmeden üretim gerçekleşmektedir. Bu bitkiler ile ilgili özelliklerinin toplanıp gerekli bilgi edinilecek veri bankaları oluşturulmalıdır.

Tıbbi ve aromatik bitki türlerinin çeşitli nedenlerle (aşırı otlatma, bilinçsiz toplama) doğada azalmaması için kültürleri yapılmalı ve bunların da kalite kontrolleri yapılmalıdır. Böylece nadir ve nesli tükenmekte olan türlerin devamlılığı da sağlanmış olur.

Ülkemizde tıbbi ve aromatik bitkilerin bilinçli bir şekilde doğadan toplatılarak kullanıma hazır hale gelmesine yönelik çalışmaların artırılması ve ülke ekonomisine olan katkısının iyileştirilerek artırılması gerekmektedir. Talebi çok olan bitki türlerinin tarımı yapılarak daimi ve kaliteli ürün üretimi garantilenerek tıbbi ve aromatik bitkilerin işlenmesi için tesisler kurulmalıdır.

Gerek Türkiye genelinde, gerekse Kılıçkaya ve çevresinde tıbbi ve aromatik bitki sektörünün ilerleyememesinin en önemli sebepleri, kültüre alınmaması, doğadan bilinçsizce toplanması, toplanan bu bitkilerin tekniğe uygun olmadan işlenmesi ve pazarlama organizasyonlarının yetersizliğidir. Bu yönde yapılacak yeni projeler, yatırımlar ve bilimsel çalışmalar ile tıbbi ve aromatik bitkilerin daha verimli ve bilinçli kullanımı sağlanmalıdır. Doğada toplanarak faydalanılan türlerin kültüre alınma imkanları araştırılarak toplama yapan kişiler doğaya zarar vermeden nasıl toplama yapabilecekleri ile ilgili bilgilendirilmelidir. Toplama, kurutma, depolama ve pazara sunma konularında bilinçlendirme eğitimleri yaygınlaştırılarak, toplayıcı, üretici, araçlar ve üniversiteler arasında iş birliği artırılmalıdır. Aynı zamanda bu destekler ile tıbbi ve aromatik bitki üreticiliğine teşvik sağlanılabilir.

EKLER

Ek Tablo 1. Katılımcılara ait liste

Katılımcı No	Cinsiyet	Yaş Grubu	Eğitim Düzeyi	Meslek Durumu
1	Kadın	31-40	Lise	Özel
2	Erkek	>50	Ortaokul	Kamu
3	Kadın	21-30	Lise	Diğer
4	Kadın	>50	Lise	Kamu
5	Kadın	>50	İlkokul	Diğer
6	Kadın	21-30	Üniversite	Diğer
7	Erkek	41-50	İlkokul	Kamu
8	Kadın	41-50	Ortaokul	Diğer
9	Kadın	41-50	Ortaokul	Diğer
10	Kadın	21-30	Üniversite	Diğer
11	Kadın	41-50	Lise	Özel
12	Kadın	>50	Ortaokul	Diğer
13	Kadın	21-30	Lise	Özel
14	Kadın	>50	Ortaokul	Diğer
15	Erkek	41-50	Ortaokul	Kamu
16	Erkek	21-30	Lise	Kamu
17	Erkek	>50	Yüksekokul	Kamu
18	Kadın	>50	Lise	Kamu
19	Erkek	>50	İlkokul	Diğer
20	Kadın	41-50	Ortaokul	Diğer
21	Erkek	41-50	Lise	Kamu
22	Erkek	31-40	İlkokul	Kamu
23	Erkek	>50	Lise	Kamu
24	Kadın	41-50	Lise	Diğer
25	Kadın	41-50	Ortaokul	Diğer
26	Erkek	>50	Lise	Kamu
27	Kadın	31-40	Lise	Diğer
28	Kadın	41-50	İlkokul	Diğer
29	Kadın	21-30	Üniversite	Diğer
30	Kadın	21-30	Yüksekokul	Diğer
31	Kadın	21-30	Lise	Diğer
32	Kadın	>50	İlkokul	Diğer
33	Erkek	>50	İlkokul	Kamu
34	Erkek	41-50	Lise	Kamu
35	Erkek	>50	Lise	Kamu

Ek Tablo 2. Halk ilacı anketi

HALK İLACI ANKETİ			
Ad-Soyad :		Tarih	
Adres:		Cinsiyet	
		Kadın	
		Erkek	
Yaş	Çalıştıkları Sektör		Eğitim Seviyesi
21-30	Kamu		-
31-40	Özel		İlkokul
41-50			Ortaokul
>50			Lise
			Yüksekokul
			Üniversite
1. Kullanılan bitkinin latince adı			
2. Kullanılan bitkinin yerel adı			
3. Hangi hastalığın tedavisinde kullanıldığı			
a)soğuk algınlığı b)enfeksiyon c)sindirim d)kadın hast. e)alerji f)kalp g)şeker			
4. Bitkinin hangi kısmının kullanıldığı			
a)kök b)yaprak c)meyve d)çiçek e)tüm bitki f)tohum g)gövde			
5. Kullanım için nasıl hazırlandı			
a)kaynatma b)demleme c)süt d)parçalama e)meyve kavrulur,kahve gibi demlenir f)tohumları ezilir			
6. Nasıl ve ne zaman kullanıldı			
a)ilkbahar b)yaz c)sonbahar d)kiş			
7. Bitkinin nasıl tüketildi			
a)yemekten önce b)yemekten sonra c)günde bir iki defa d)sabah aç karına e)akşamdan f)lateks bir miktar g)çiğ olarak			
8. Yaklaşık olarak kullanım dozu			
a)bir kaşık b)bir çay bardağı c)bir fincan d)bir parça			
9. Kaç gün kullanıldı			
a)1-3 gün b)1 hafta c)1-3 hafta d)1 ay			
10. Herhangi bir yan etki			
a)alerji b)bağırsak bozukluğu c)baş dönmesi d)kızanlık			

Ek Şekil 1. Alanda çekilen bitki fotoğrafları (a. *Atropa belladonna*, b. *Berberis vulgaris*, c. *Hyoscyamus niger*, d. *Rhus coriaria*, e. *Abies nordmanniana*, f. *Bellis perennis* (Foto a,b,c,d,e,f: Ö, EMİNAĞAOĞLU))

Ek Şekil 2. Alanda çekilen bitki fotoğrafları (a. *Centaurium erythraea*, b. *Cornus mas*, c. *Diospyros lotus*, d. *Mentha longifolia* (Foto a,b,c,d: Ö, EMİNAĞAOĞLU))

Ek Şekil 3. Alanda çekilen bitki fotoğrafları (a. *Cornus sanguinea*, b. *Rosa canina*, c. *Cirsium arvense*, d. *Helichrysum arenarium* (Foto a,b,c,d: Ö, EMİNAĞAOĞLU))

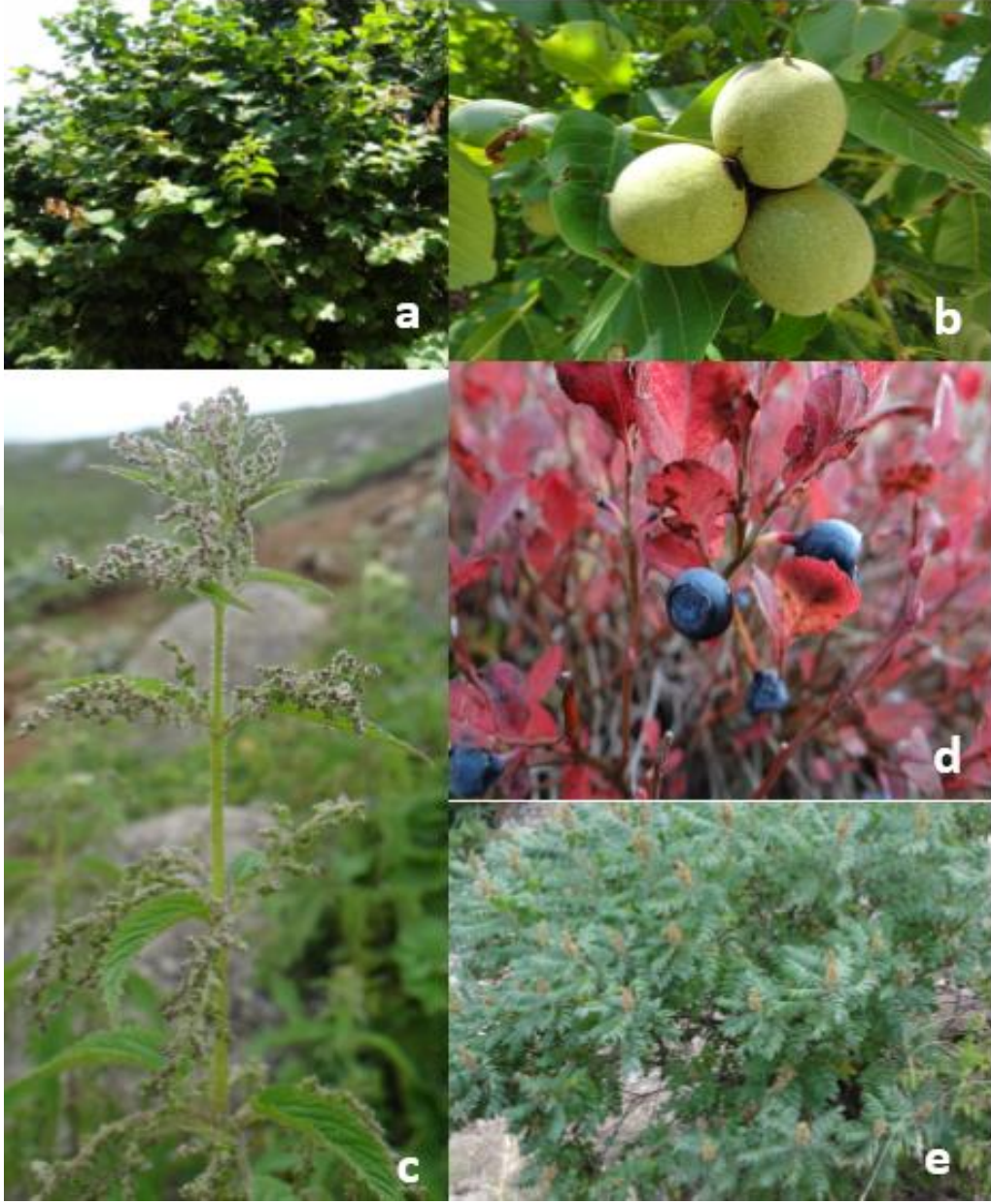
Ek Şekil 4. Alanda çekilen bitki fotoğrafları (a. *Paliurus spina-christii*, b. *Juniperus oxycedrus*, c. *Rumex acetocella*, d. *Mespilus germanica* (Foto a,b,c,d: Ö, EMİNAĞAOĞLU))

Ek Şekil 5. Alanda çekilen bitki fotoğrafları (a. *Origanum rotundifolium*, b. *Plantago major*, c. *Rhododendron caucasicum*, d. *Rumex alpinus*, e. *Rubus idaeus*, f. *Satureja hortensis* (Foto a,b,c,d: Ö, EMİNAĞAOĞLU))

Ek Şekil 6. Alanda çekilen bitki fotoğrafları (a. *Sorbus aucuparia*, b. *Tanacetum parthenium*, c. *Thymus praecox*, d. *Trigolium arvense*, e. *Trifolium repens*, f. *Tussilago farfara* (Foto a,b,c,d: Ö, EMİNAĞAOĞLU))

Ek Şekil 7. Alanda çekilen bitki fotoğrafları (a. *Corylus avellana*, b. *Juglans regia*, c. *Urtica dioica*, d. *Vaccinium myrtillus*, e. *Rhus coriaria* (Foto a,b,c,d: G, ALKAN))

KAYNAKLAR

- Alonso-Castro, A.J., Domínguez, F., Maldonado-Miranda, J.J., Castillo-Pérez, L.J., Carranza-Álvarez, C., Solano, E., Isiordia-Espinoza, M.A., del Carmen Juárez-Vázquez, M., Zapata-Morales, J.R., Argueta-Fuertes, M.A., Ruiz-Padilla, A.J., Solorio-Alvarado, C.R., Rangel-Velázquez, J.E., Ortiz-Andrade, R., González-Sánchez, I., Cruz-Jiménez, G., Orozco-Castellanos, L.M. (2017). Use of medicinal plants by health professionals in Mexico. *Journal of Ethnopharmacology*, 198: 81-86.
- Andrade-Cetto, A. (2009). Ethnobotanical study of the medicinal plants from Tlanchinol, Hidalgo, Mexico. *Journal of Ethnopharmacology*, 122, 163–171.
- Anonim, 2009. Kaçkar Dağları Sürdürülebilir Orman Kullanımı ve Koruma Projesi, Artvin Orman Bölge Müdürlüğü Yusufeli İşletme Müdürlüğü Kılıçkaya Orman İşletme Şefliği Fonksiyonel Orman Amenajmanı Planı. Yeşerim Ormancılık Tarım Turizm İnşaat Sanayi Danışmanlık Ltd. Şti.,2009.
- Arslan, Ö., 2005. Dereli (Giresun) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Aziz, M.A., Khan, A.H., Adnan, M., Izatullah, I. (2017). Traditional uses of medicinal plants reported by the indigenous communities and local herbal practitioners of Bajaur Agency, Federally Administrated Tribal Areas, Pakistan. *Journal of Ethnopharmacology*, 23:198,268-281.
- Baydar, S., 2006. Şifalı Bitkiler Ansiklopedisi, 1. Cilt, Palme Yayıncılık, İvedik Ankara, 336 s.
- Baydar, H., 2016. Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Bilimi ve Teknolojisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi, No: 51, 1 s.
- Carović-Stanko, K., Petek, M., Grdiša, M., Pintar, J., Bedeković, D., Čustić, M.H., Satovic, Z. (2016). Medicinal plants of the family lamiaceae as functional foods- A review. *Czech Journal of Food Sciences*, 34, 377-390.
- Diker, Y. N., 2016. Yalvaç (Isparta) İlçesinin Halk İlacı Yönünden Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Farmasötik Botanik Programı, Ankara.
- DMİ (2018), Artvin Meteoroloji Müdürlüğü 2013-2018 Yılları Arası Yusufeli İlçesi İklim Verileri, Artvin.
- Eminağaoğlu, Ö., 2005. Şavşat (Artvin) Yöresinin Tıbbi ve Ekonomik Bitkileri, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri:B, Cilt:55, Sayı:1, 87-111 s.
- Eminağaoğlu, Ö., 2012. Camili'nin Doğal Bitkileri, Artvin: Promat, 376 s.
- Eminağaoğlu, Ö. (Ed.), 2015. Artvin'in Doğal Bitkileri, İstanbul: Promat, 456 s.

- Eminağaoğlu, Ö., Yüksel, E., 2012. Artvin İli Bitkisel Tür Çeşitliliği, Biyolojik Çeşitlilik Sempozyumu, 22-23 Mayıs 2012, Ankara, 107 s.
- Eminağaoğlu, Ö., Aksu, G., Akyıldırım Beğen., 2015. Kılıçkaya Florası (Yusufeli, Artvin-Türkiye) Florası, AÇÜ BAP Projesi, No: 2014.F10.02.02, Proje Sonuç Raporu.
- Eminağaoğlu, Ö., Aksu, G., 2015. Barhal Vadisi (Yusufeli, Artvin-Türkiye) Florası, AÇÜ BAP Projesi, No: 2013.F10.01.04, Proje Sonuç Raporu.
- Eminağaoğlu, Ö., Akyıldırım Beğen, H., Aksu, G., 2015. Artvin'in Flora ve Vejetasyon Yapısı, s: 27-51. Şu eserde: Eminağaoğlu, Ö. (Ed.), Artvin'in Doğal Bitkileri, İstanbul: Promat.
- Eminağaoğlu, T., Göktürk., Akyıldırım Beğen., 2017. Hatila Vadisi Milli Parkı Tıbbi Bitki ve Hayvanlarının Geleneksel Kullanımı, Artvin Çoruh Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, 26-35.
- Ezer, N., Arisan, M. (2006). Folk medicines in Merzifon (Amasya, Turkey). Turkish Journal of Botany, 30. 223-230.
- Faydalıoğlu, E., Sürücüoğlu, M., 2011. Geçmişten Günümüze Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Kullanılması ve Ekonomik Önemi, Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 11 (1): 52-67 s.
- Güner, Ö., Selvi, S. (2016). Wild medicinal plants sold in Balıkesir/Turkey herbal markets and their using properies. Biological Diversity and Conservation, 9(2), 96-101.
- Güzelşemme, M., 2014. Antakya'da Kullanılan Tıbbi Bitkiler ile Yabani Gıda Bitkileri, Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı, Hatay.
- Han, İ. M., 2012. Kadışehri (Yozgat) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kökçü, B., Esen, O., Uysal, I. (2015). Medicinal plants sold in Çanakkale /Turkey city center herbalists. Biological Diversity and Conservation, 8(3), 80-91.
- TÜİK, 2018. Türkiye İstatistik Kurumu.
- URL1:https://www.google.com/search?biw=1280&bih=551&tbm=isch&sa=1&ei=PUK7XI3XAeXlxgPknbcQCA&q=artvin+yusufeli+haritada&oq=artvin+yusufeli+haritada&gs_l=img.3...1832.5574..5786...0.0..0.347.961.0j4j0j1.....1....1..gws-wizimg.....0j0i8i30j0i24.OkSwXdBmbdM#imgcr=Yir2SxoyQPzPrM: (10.04.2019)
- URL2:<http://www.turkiyerehberi.gen.tr/sehirler/artvin-haritasi> (10.04.2019)

URL3:https://www.google.com/search?q=T%C3%BCrkiye%E2%80%99nin+fitoco%C4%9Frafik+b%C3%B6lgeler+haritas%C4%B1&rlz=1C1RLNS_trTR824TR824&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjKoeC5h9zhAhXpx6YKHd1QCOAQ_AUIDigB&biw=1920&bih=969#imgrc=-UQv7_xSv0yUtM: (10.04.2019)

URL4: www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/hizmetler/doc/TRABZON.pdf (21.05.2019)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ALKAN Gizem
Uyruğu : T.C
Doğum tarihi ve yeri :18/07/1993-Yusufeli
Medeni hali :Bekâr
Yabancı Dili :İngilizce
Telefon :05442124626
e-posta :gizemalkan3@gmail.com

Eğitim

<u>Derece</u>	<u>Eğitim Birimi</u>	<u>Mezuniyet Tarihi</u>
Lisans	AÇÜ/Orman Mühendisliği	2016

<u>Tez Yazım Şablonunun Alındığı</u>	<u>Karar Tarihi</u>	<u>Oturum No</u>	<u>Karar No</u>
Fen Bilimleri Enstitüsü Kurulu	21.04.2016	2016-5	1
Artvin Çoruh Üniversitesi Üniversite Senatosu	11.05.2016	2016-4	6
<u>Tez Yazım Şablonunda Yapılan Değişikliklerin</u>	<u>Karar Tarihi</u>	<u>Oturum No</u>	<u>Karar No</u>
Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu			
Artvin Çoruh Üniversitesi Üniversite Senatosu			